

Bliver minus til plus på sigt?

- En kvalitativ og kvantitativ undersøgelse af om ikke-kriminelt belastede bliver kriminelle af at bo sammen med kriminelt belastede på Kriminalforsorgens Pension Skejby.

Af Ph.d. cand. scient. soc. Linda Kjær Minke
Januar 2012

Undersøgelsen er støttet økonomisk af Justitsministeriets Forskningspulje. Projektets gennemførelse og resultater er alene forfatterens ansvar. De vurderinger og synspunkter, der fremsættes i rapporten, er forfatterens egne og deles ikke nødvendigvis af Justitsministeriet.

1. INDLEDNING OG PROBLEMSTILLING	3
2. UNDERSØGELSESDSIGN	6
2.1. DE KVALITATIVE METODER.....	6
2.1.1. <i>Analyse af det kvalitative materiale samt fremstilling af citater.....</i>	8
2.2. DET KVANTITATIVE DESIGN, INDLEDENDE DATABEHANDLING OG ANALYSESTRATEGI.....	8
2.2.1. <i>Den indledende databehandling og rekodninger.....</i>	9
2.2.2. <i>Bortsorteringer og endelig matchning.....</i>	10
2.2.3. <i>Analysestrategi i den kvantitative metode.....</i>	11
3. DEN TEORETISKE RAMME	12
3.1. P-FAKTOREN I FOUSHIP-KLASSIFICERINGSSYSTEMET	12
3.2. DIFFERENTIEL ASSOCIERING OG PÆDAGOGISK PRAKSIS	14
4. PENSION SKEJBY – BELYST GENNEM KVALITATIVE DATA	17
4.1. PENSION SKEJBY – FØR OG NU.....	17
4.2. OPTAGELSE AF (MINUS)BEBOERE	20
4.2.1. <i>Beboergruppens sammensætning 2010</i>	21
4.2.2. <i>Motivation for at bo på Pension Skejby.....</i>	22
4.3. DEN GRUPPEBASEREDE TILGANG.....	23
4.3.1. <i>Indholdet af gruppemøderne.....</i>	24
4.3.2. <i>Mødekulturen.....</i>	26
4.3.3. <i>Medarbejderne som facilitatorer</i>	26
4.4. HVORDAN FOREGÅR NORMPÅVIRKNINGEN MELLEM MINUS OG PLUS?.....	28
4.4.1. <i>Den blotte tilstedeværelse af ikke-kriminelt belastede personer.....</i>	29
4.4.2. <i>Stimulering af kommunikative færdigheder</i>	30
4.4.3. <i>Rollemodeller.....</i>	32
4.4.4. <i>Personlig udvikling.....</i>	32
4.4.5. <i>Kompromisser som en del af dagligdagen.....</i>	34
4.4.6. <i>En uforudsigelig hverdag</i>	35
4.5. PLUS-MINUS FORDELINGEN	36
4.5.1. <i>Udtynding med udgangspunkt i flere kriterier.....</i>	38
4.5.2. <i>Opholdstiden som en betydningsfuld faktor.....</i>	39
4.6. OPSAMLLENDE PÅ DEN KVALITATIVE UNDERSØGELSE AF PENSION SKEJBY.....	41
4.7. OVERORDNET ANALYSE AF PRAKSIS PÅ PENSION SKEJBY	42
5. BLIVER MINUS TIL PLUS? BELYST GENNEM KVANTITATIVE DATA	45
5.1. KRIMINALITET – FREKVENNS OG ALVORLIGHED.....	45
6. KONKLUSION OG SAMMENFATNING.....	48
LITTERATURLISTE	53
TAK TIL	56
BILAG.....	57
BILAG 1A. INTERVIEWGUIDE TIL MINUSBEBOERNE	57
BILAG 1B. INTERVIEWGUIDE TIL FORSTANDER OG VISITATOR.....	59
BILAG 2. INTERVIEWPERSONER I UNDERSØGELSEN	60

BILAG 3. HUSLEJEKONTRAKT FOR PENSION SKEJBY.....	61
BILAG 4. VISITATION - UDTYNDINGSPRINCIPPET.	62

1. Indledning og problemstilling

Direktoratet for Kriminalforsorgen råder over otte forskellige pensioner. Disse pensioner fungerer både som afsoningssteder jf. straffuldbyrdelsesloven § 78 (alternativ til fængsel) og som led i en gradvis udslusning af indsatte efter længere tids frihedsberøvelse. Det er i princippet frivilligt at opholde sig på pensionerne, men for de fleste personer er alternativet at afsone frihedsstraffen i et fængsel. Målgruppen på pensionerne udgøres af mænd og kvinder i alle aldersgrupper og kriminalitetsmæssigt er samtlige lovovertrædelser repræsenteret. De eneste personer, der som udgangspunkt definitivt ikke er omfattet af pensionernes målgruppe, er personer med tilknytning til rocker- eller bandemiljøer.

Igennem de seneste år har tendensen været, at bestemte pensioner har specialiseret sig behandlingsmæssigt. Én pension giver mulighed for, at den indsatte kan bo sammen med familien, hvor der arbejdes på at støtte og udvikle familiens relationer, imens en anden pension har specialiseret sig i stofmisbrugsbehandling. En tredje pension har gennem en årrække tilbudt de indsatte kognitive færdighedsprogrammer. På kriminalforsorgens Pension Skejby tilbydes der som udgangspunkt ikke særlige behandlingsprogrammer, men stedet adskiller sig alligevel fra de øvrige pensioner ved, at omtrent halvdelen af beboerne udgøres af ikke-dømte personer. Disse personer bor frivilligt på pensionen uden, at der er tale om en retlig foranstaltning. S sammensætningen af beboergruppen med henholdsvis kriminelt belastede ('plusbeboere') og ikke-kriminelt belastede ('minusbeboere') har været praktiseret som et socialt eksperiment siden 1973 ud fra antagelsen om, at kriminelt belastede personer i højere grad påvirkes i konventionel retning af deres 'kammerater' end af fængselssystemet og dets repræsentanter (Rieneck et al. 1970). S sammensætningen af beboergruppen på Pension Skejby må derfor forstås som et produkt af den progressivt indstillede kriminalpolitiske debat i 1970'erne, hvor der både var stor interesse for udvikling af sociale indsatser til styrkelse af indsattes resocialisering og udvikling af alternative sanktionsformer til frihedsstraf.

I perioden 2004-2006 gennemførte jeg en kvalitativ og kvantitativ undersøgelse af effekten af Pension Skejbs 'udtyndingsmodel'. Effekten blev vurderet på grundlag af recidiv til ny kriminalitet og sandsynligheden for, at den indsatte opnåede uddannelsesmæssig forbedring efter opholdet. Populationen bestod af godt 3500 indsatte, der havde afsonet på udvalgte pensioner i perioden 1990-2004. Afsonere fra Pension Skejby blev fulgt to år efter løsladelse/fracflytning fra pensionen i henholdsvis Kriminalregistret og Danmarks statistiks sociale database. Uddannelsesniveau og recidivprocent for indsatte fra Pension Skejby blev herefter sammenlignet med en kontrolgruppe bestående af indsatte fra fire af kriminalforsorgens øvrige pensioner, der ikke var forankret i særlige behandlingsprogrammer på daværende tidspunkt eller funderet i princippet om 'udtynding'. Resultatet af den statistiske analyse var, at selv når der blev kontrolleret for andre faktorer såsom alder, tidligere fængselsstraffe, kriminalitetens art mv. var sandsynligheden for recidiv 21 pct. lavere for indsatte, der havde afsonet deres straf på Pension Skejby sammenlignet med kontrolgruppen (Minke 2011). Samtidig var sandsynligheden for at indsatte på Pension Skejby

havde forbedret sig uddannelsesmæssigt omtrent dobbelt så stor sammenlignet med kontrolgruppen (Minke 2006a, Minke 2006b).

Det kan være vanskeligt at afgøre effekten af en given behandling og herunder, hvad det er, der har haft en positiv indflydelse på den pågældende. I tilfældet med Pension Skejby kan den positive effekt både forklares med beboersammensætningen og også med den pædagogiske tilgang, som de ansatte praktiserer det pågældende sted. Denne tilgang er præget af anerkendelse og socialpsykologisk støtte til beboergruppen. Effekten af en sådan tilgang er allerede dokumenteret i en ældre dansk studie, der blev gennemført i 1955,¹ der viste, at recidiv efter fængselsstraffen var mindre for indsatte, der blandt andet havde modtaget socialpsykologisk støtte sammenlignet med en kontrolgruppe, der ikke modtog samme form for støtte under indsættelsen.² Så vidt vides, er personalets tilgang til beboerne på Pension Skejby dog ikke anderledes end den behandlingsmæssige tilgang, som de ansatte praktiserer på de øvrige pensioner, hvor der ligeledes gives socialpsykologisk støtte til de indsatte. Man kan derfor postulere, at dette forhold er ens for alle indsatte på pensionerne. I forlængelse heraf er det derfor nærliggende at antage, at den positive effekt kan findes i sammensætningen af personmiljøet på Pension Skejby og den normoverførsel, der forekommer mellem beboerne. Hvis det er tilfældet, at det er beboersammensætning, der overvejende kan forklare den gode effekt, er det også interessant at belyse, hvordan normpåvirkningen mellem minus- og plusbeboerne foregår, og herunder hvilke normer det er, der overføres mellem beboerne. Et sådan fokus kan forklare, hvordan konceptet med udtynding af kriminelt belastede kan virke begrænsende på kriminalitet for plusbeboerne.

Resultaterne fra undersøgelsen af Pension Skejby og den såkaldte 'udtyndingsmodel' er formidlet skriftligt og mundtligt i såvel massemedier som videnskabelige sammenhænge nationalt og internationalt. En kritisk indvending har ofte været, om det omvendte kunne være tilfældet, nemlig om det har en negativ sideeffekt for de ikke-kriminelt belastede at bo sammen med kriminelt belastede. Populært sagt har spørgsmålet været, om minus risikerer at blive til plus på sigt. Denne problemstilling var genstand for videnskabelig interesse i 1970'erne, hvor der blev gennemført en mindre opfølgingsstudie af 34 minusbeboere.³ Undersøgelsen viste, at én minusbeboer efterfølgende opholdet var straffet med hæfte for spirituskørsel, men populationen var dog af så beskeden størrelse, at det var vanskeligt at generalisere resultatet (Holstein et al. 1977:44). På nuværende tidspunkt er populationen af minusbeboere blevet af en sådan størrelse, at det er muligt

¹ Undersøgelsespopulationen bestod af 126 tilfældigt udvalgt mandlige korttidsindsatte fra Københavns fængsler, der blev tilbudt en særlig behandling under afsoningen. Behandlingen omfattede udover social-psykologisk støtte også sanering af sociale forhold, alkoholbehandling og frivilligt tilsyn efter løsladelsen. Personerne blev herefter fulgt i Politiets centrale kriminalregister i mindst 6 år efter løsladelsen. Herefter blev gruppen sammenlignet med en lige så tilfældig gruppe af mandlige korttidsindsatte. På observationstidspunktet var recidivprocenten for de, der havde modtaget støtte på 42 pct. mod 58 pct. i kontrolgruppen. Forskellen var signifikant (Berntsen & Christiansen 1955, 1965).

² Den positive effekt behøves dog ikke alene være et resultat af socialpsykologisk støtte, men kan også være et resultat af en samlet og koordineret behandlingsindsats overfor de indsatte.

³ Med en gennemsnitlig observationstid på 15 måneder (Holstein et al. 1977:44).

at belyse problematikken adækvat. Denne undersøgelse har derfor som hovedproblemstilling at besvare, om minusbeboerne i højere grad er registreret for kriminalitet efter opholdet på Pension Skejby sammenlignet med en kontrolgruppe. Derudover redegøres der for eksempler på sociale processer, der foregår mellem beboerne og herunder nogle bud på, hvordan normpåvirkningen foregår. Udover at det er væsentligt at vide, om konceptet har en negativ effekt ud fra kriminalpræventive, etiske samt pædagogiske og behandlingsmæssige overvejelser, er resultaterne væsentlige som et input i diskussionen om den kriminalpolitiske praksis og de forholdsregler, der bringes i anvendelse i kriminalitetsbekæmpelsen.

Rapporten er struktureret sådan, at kapitel 2 redegør for undersøgelsens design og metode. Herefter følger kapitel 3, der omhandler teoretiske overvejelser til forklaring af strukturen på Pension Skejby. Kapitel 4 tager udgangspunkt i det kvalitative materiale og består af en nærmere beskrivelse af Pension Skejby samt, hvilke erfaringer minusbeboerne udtrykker med at bo på pensionen. Kapitel 5 præsenterer resultaterne knyttet til undersøgelsens kvantitative data. Kapitel 6 konkluderer på problemstillingen og består videre af en sammenfatning af undersøgelsens kvalitative og kvantitative resultater.

2. Undersøgelsesdesign

Til besvarelse af undersøgelsens problemstillinger er der anvendt såvel kvalitative som kvantitative metoder. Den kvantitative metodes styrke er, at den forholder sig til undersøgelsesfeltet på objektiv vis gennem en række oplysninger, der består af kvantificerbare oplysninger. Disse samles i en række variable, der herefter gøres til genstand for analyser. Metoden har dog sine svagheder ved, at den ikke forholder sig til subjektive kriterier. Den kvalitative metode er baseret på subjektivt oplevede erfaringer, hvor det i nærværende undersøgelse er interviewpersonernes egen oplevelse af personlig udvikling og eventuel normændring, der er genstand for interesse. De to metoder supplerer således hinanden på glimrende vis, idet både omfang og nuancer af problemstillingen kan inddrages som perspektiver i undersøgelsen.

Undersøgelsens design og empiriske materiale har nogle iboende begrænsninger. Ligesom alle andre personer påvirkes minusbeboerne af forskellige personer og instanser, og det forhold at minusbeboerne ændrer holdninger og normer og eventuelt begår lovovertrædelser behøver ikke nødvendigvis forklares med, at de lever sammen med kriminelt belastede. Udviklingen i en eventuel negativ retning kan lige så vel skyldes andre risikofaktorer såsom misbrug eller psykisk sygdom. I sådanne tilfælde er det naturligvis vanskeligt at afgøre kausaliteten forstået som, om det er opholdet på Pension Skejby og interaktionen med plusbeboerne, der kan forklare effekten, eller om der er tale om en personlig udvikling, der ville være foregået under alle omstændigheder. Med disse forbehold taget i betragtning, følger en uddybende redegørelse for de anvendte metoder.

2.1. De kvalitative metoder

De kvalitative metoder omfatter kvalitative interview og deltagerobservation. Undersøgelse er som udgangspunkt afgrænset til at omfatte minusbeboerne (ikke-kriminelt belastede), hvorfor plusbeboerne (kriminelt belastede) ikke er interviewet til denne undersøgelse. Kriminelt belastede indgår dog indirekte i undersøgelsen på den måde, at samspillet mellem beboerne er genstand for interesse i interview og under deltagerobservationen.

Der er gennemført kvalitative interview med forstanderen på Pension Skejby, medarbejderen der varetager indskrivning af nytilkomne samt de 12 minusbeboere, der boede på pensionen i efteråret 2010. Det vil sige, at der i alt er gennemført 14 kvalitative interview (bilag 2). Sideløbende hermed er der gennemført en bred vifte af feltsamtaler med medarbejdere og plusbeboere men uden, at der har været tale om egentlige interview.

Forud for interviewrunden blev der udfærdiget en interviewguide (bilag 1a, bilag 1b). Spørgsmålene var overvejende formuleret sådan, at forskellige hypoteser blev afprøvet og diskuteret med interviewpersonen. Interviewene blev dog gennemført semistruktureret og derfor relativt åben, fordi det hermed er muligt at følge interviewpersonens vinkling på problemstillinger i løbet af samtalen således, at beskrivelser og forståelser bliver nuancerede og meningsfulde

(Spradley 1979, Kvale 1998). Bortset fra ét tilfælde, hvor interviewpersonen frabad sig dette, er samtlige interview optaget på diktafon og efterfølgende transskriberet i sin omtrentlige længde. Det transskriberede interviewmateriale har omregnet et omfang af 125 normalsider á 2400 tegn.

De kvalitative metoder omfatter også en periode med deltagerobservation, hvor jeg opholdte mig på pensionen og boede på et mindre værelse på pensionen blandt de øvrige beboere. Metodisk har jeg overvejende knyttet an til den amerikanske antropolog James Spradleys metodikker (Spradley 1980). Perioden med deltagerobservation omfattede ugerne 39 og 40 i efteråret 2010. Dette tidspunkt blev udvalgt, fordi det er i en tilpas afstand fra sommerferien, hvor hovedparten af minusbeboerne er bortrejst i kortere eller længere tid. Omkring efteråret kan det derfor forventes, at beboerne har konsolideret sig ovenpå ferieperioden. Den udvalgte periode med deltagerobservation viste sig efterfølgende at være særdeles velvalgt, idet der var ledig pladskapacitet på pensionen. To plusbeboere var derfor til optagelsessamtale og overnatning, og to minusbeboere var ligeledes til forsamtale samt rundvisning på pensionen. Dette gav en mulighed for at få indsigt i, hvilke begrundelser ansøgerne angav til indflytning og samtidig gav det indblik i, hvordan nytilkomne modtages og præsenteres for pensionen og dens beboere. Det viste sig ligeledes, at en gruppe minusbeboere var på et kort udlandsophold i perioden. Dette gav derfor mulighed for at observere gruppemøder uden deltagelse af minusbeboere og således også mulighed for at vurdere pensionens sociale miljø i en periode, hvor minusbeboerne var sparsomt repræsenteret.

På grund af mange besøg af studerende og journalister fortalte flere beboere, at de til tider havde oplevelsen af at leve i 'et socialt udstillingsvindue', hvor de hyppigt blev stillet personlige spørgsmål omkring deres ophold på pensionen. Jeg forsøgte derfor at undgå alene at være observerende og udsørgende men deltagende i forskellige praktiske sammenhænge såsom i forbindelse med madlavning, indkøb, oprydning, gruppemøder, boldspil, motionsløb mv. Denne strategi viste sig at have en positiv sideeffekt. Det er overvejende i praktiske situationer og under sociale aktiviteter, at beboerne relaterer sig til hinanden og hvor det tyder på, at normudvekslingen konkret foregår. Min deltagelse i de daglige sportsaktiviteter og andre praktiske situationer gav således indblik i sociale processer mellem beboerne, som de i interviewfasen ikke italesatte som situationer, hvor der foregik en udveksling af normer. Efter deres opfattelse løb de jo bare en tur, spillede badminton eller vaskede op sammen.

På andre tidspunkter, hvor pensionens beboere var fåtallige eller beskæftiget med gøremål udenfor pensionen, overværede jeg forskellige personalemøder. Dette gav indblik i personalets forskellige overvejelser, om de sociale processer beboerne gennemgår, samt forskellige begrundelser for medarbejderintervention eller det modsatte – eksempelvis manglende medarbejderintervention i forskellige konfliktsituationer i beboergruppen.

Alle parter – såvel medarbejder som beboere – har været oplyst om min rolle som observatør, hvilket også inkluderer tavshedspligt bortset fra forhold, der er omfattet af straffelovens § 253.⁴

⁴ Lovteksten til straffelovens § 253 lyder: Med bøde eller fængsel indtil 2 år straffes den, som, uagtet det var ham muligt uden særlig fare eller opofrelse for sig selv eller andre, undlader 1) Efter evne at hjælpe nogen, der er i

Rollen som deltagerobservatør kan i nogle tilfælde være vanskelig, fordi nogle personer bliver påvirket af deltagerobservatørens tilstedeværelse. I dette tilfælde var det ganske tydeligt i forhold til en plusbeboer. Når jeg var i hans synsfelt, skiftede vedkommende omgående attitude og fremførte skuespil over, hvordan han påvirkede minusbeboerne til at begå kriminalitet. At dømme efter hans adfærd og udtalelser i den forbindelse tydede det på, at han følte sig krænket over antagelsen om, at plusbeboerne påvirker minusbeboerne til at begå kriminalitet. Den relativt korte periode med deltagerobservation betød derfor, at jeg ikke tilnærmelsesvist blev en del af feltet, men omvendt bidrog metoden med værdifuld viden om praksisformer.

2.1.1. Analyse af det kvalitative materiale samt fremstilling af citater

Interviewene er transskriberet, kondenseret og efterfølgende analyseret ud fra en række temaer fx motivation for indflytning, betydning af beboersammensætning, vurdering af udtyndingsfaktor, negative og positive påvirkninger og relationer mellem forskellige personer på pensionen. Feltnoterne er på samme måde kondenseret og analyseret på tværs af de forskellige kategorier. I analysen er anvendt en forståelsesorienteret analysestrategi med vægt på fortolkning af mening (Spradley 1979, Kvale 1998).

Interviewcitater er efterfølgende redigeret i det omfang, at fyldord og omvendte sætningskonstruktioner er omskrevet. Dialekt er gengivet i sin ordlyd. Stednavne og andre personlige oplysninger er ikke oplyst af hensyn til at kunne efterkomme kravet om interviewpersonernes anonymitet. Hver interviewperson er efterfølgende tildelt et nummer og henvisninger i citaterne refererer alene til nummeret fx M4 (bilag 2). I de tilfælde, hvor pensionens forstander er citeret, er det dog ikke anonymiseret. Interviewcitater adskiller sig fra brødteksten ved at være kursiveret. I tilfælde af længere citater er de opstillet som tekstafsnit ved hjælp af tabulatorer.

2.2. Det kvantitative design, indledende databehandling og analysestrategi

I den kvantitative undersøgelse er der dannet en eksperimentalgruppe og en kontrolgruppe. Eksperimentalgruppen består af ikke-straffede personer (minusbeboere), der har haft ophold på pensionen i perioden 1973-2010. Der er indsamlet oplysninger på 487 personer. Oplysningerne inkluderer køn, fødselsdato, alder og ind- og udflytningsdato fra pensionen. En efterfølgende kontrol af fødselsdato medførte, at 24 personer blev bortsorteret på grund af fejl eller mangelfuld registrering.

øjensynlig livsfare, eller 2) at træffe de foranstaltninger, som af omstændighederne kræves til redning af nogen tilsyneladende livløs, eller som er påbudt til omsorg for personer, der er ramt af skibbrud eller anden ulykke (Vestergaard 2006).

Oplysninger om 463 minusbeboere blev leveret til Danmarks statistik, der efterfølgende dannede en kontrolgruppe på baggrund af matchning. Dette er foregået på den måde, at 463 minusbeboere fra Pension Skejby er matchet individuelt med omtrent ti personer fra baggrundsbefolkningen. Matchningen angår køn, etnicitet, fødselsår/årgang samt uddannelsesstatus og uddannelsesaktivitet (i gang eller ikke i gang med uddannelse) på tidspunktet for matchningen. Tidspunktet for matchningen er defineret som tidspunktet for indflytningen på Pension Skejby. Der indgår oplysninger om 4320 personer i kontrolgruppen. Den samlede population omfatter derfor oplysninger om 4783 forskellige personer.

2.2.1. Den indledende databehandling og rekodninger

Forud for den statistiske analyse er flere datasæt sammenflettet. Oplysninger fra Danmarks Statistiks Kriminalitetsoplysninger er leveret i enkeltstående datasæt omfattende hvert kalenderår i perioden 1980-2006. Disse datasæt er efterfølgende samlet og føjet sammen med de øvrige oplysninger om undersøgelsespopulationen. Det samme gælder for oplysninger om igangværende uddannelse for den samlede population for hvert kalenderår i perioden 1981-2009. Endelig er oplysninger om uddannelsesstatus for kalenderåret 2009 føjet til. Der er på denne måde føjet 59 forskellige datasæt sammen.

Kontrolgruppen er fra Danmarks statistik tildelt et 'ankomstår', som er det år, hvor den pågældende er matchet med en minusbeboer. Personer i kontrolgruppen har ikke på forhånd en konkret ankomstdato men alene et 'ankomstår'. For at have mulighed for at observere kriminalitet i den samme periode er personer i kontrolgruppen tildelt samme ankomstdato/afgangsdato som den minusbeboer, de er matchet med. I de tilfælde hvor en minusbeboer ikke har en afgangsdato er der lagt ni måneder til ankomstdatoen, hvorefter den pågældende er observeret i Kriminalregistret fra dette tidspunkt.⁵ Det samme er tilfældet for matchningen i kontrolgruppen.

Registreringer i Kriminalregistret (KR) sker på baggrund af sager, hvor politiet har rejst en sigtelse, men registreringen er ikke nødvendigvis udtryk for, at de sigtede er kendt skyldige i den sigtelse, der er rejst. I denne undersøgelse er skyldige de personer, hvis sigtelse er afgjort med enten en frihedsstraf (ubetinget eller betinget), bøde, advarsel, tiltalefrafald og tiltale undladt. Det vil sige, at ikke-skyldige personer er dem, hvor påtale er opgivet jf. rpl. § 721 stk. 1, nr. 2 eller, hvor der er tale om frifindelse.

Nogle personer er registreret med flere lovovertrædelser. Ved hjælp af Straffelovrådets Betænkning nr. 1424 om straffastsættelse og strafferammer (BET 1424/2002) er den alvorligste lovovertrædelse markeret som hovedforholdet. Eksempelvis betyder det, at drab udvælges som den alvorligste lovovertrædelse i de tilfælde, hvor der er tale om flere lovovertrædelser.

⁵ Begrundelsen for valget af den tidsmæssige grænse på ni måneder er, at det er den gennemsnitlige opholdstid for minusbeboerne i perioden.

Det er undersøgt, om der er ankesager mellem afgørelserne. Hvis det er tilfældet, kan afgørelser tælle med to gange. Der er ikke fundet eksempler på ankesager i observationsperioden.

Oplysninger fra Danmarks Statistik om afgørelsestype, kriminalitets art og uddannelse, leveres som talkoder, der hver især repræsenterer en tekst, der fremgår af Danmarks Statistik. Hvad angår oplysninger om afgørelsestype, er disse kategoriseret på baggrund af deklARATION fra Danmarks Statistik. Kriminalitetens art omfatter meget differentierede registreringer. Indbrud indbefatter fx mere end 50 forskellige kategorier afhængig af, hvor der er gennemført indbrud, om det er i kiosk, fotoforretning, optiker mv. Det samme gælder tyveri. Af hensyn til talmaterialets størrelse og dermed den videre statistiske analyse, er forskellige kategorier lagt sammen, så de følger samme form for inddelingskriterier som fremgår af den årlige publikation over kriminalstatistiske oplysninger, der udgives af Danmarks Statistik (DST, flere år).

Uddannelsesoplysninger leveres ligeledes som talkoder, der også efterfølgende er lagt sammen efter inddelingskriterier, der fremgår af Danmarks Statistiks oplysninger om befolkningens uddannelsesniveau.⁶

2.2.2. Bortsorteringer og endelig matchning

Der er bortsorteret 26 minusbeboere, hvor det ikke har været muligt at identificere matchpersoner i kontrolgruppen. Dette skyldes mangelfulde registreringer f.eks. manglende oplysninger om årgang eller ankomsttidspunkt. Ifølge definitionen af en minusbeboer burde der ikke have været problemer med kriminalitet forud for indflytningen. Analysen viser imidlertid, at en mindre gruppe minusbeboere havde haft problemer med kriminalitet: 29 minusbeboere havde således en 'kriminell fortid' forud for indflytningen.⁷ For otte personer var afgørelsestidspunktet mere end fem år før indflytningsdatoen, og for 11 personer var afgørelsestidspunktet fra to til fem år før datoen for indflytning. De resterende 10 personer var dømt inden for to år før indflytningsdatoen.⁸

Eftersom undersøgelsen vurderer effekten af opholdet på Pension Skejby, er det alene den kriminalitet, der er begået efter opholdet på Pension Skejby, der er af interesse. Hvis minusbeboerne har begået kriminalitet forud for opholdet, er det med andre ord ikke opholdet blandt kriminelt belastede, der kan forklare kriminaliteten. De 29 minusbeboere med en kriminell fortid er derfor også bortsorteret. Det er tilsvarende undersøgt, om der er personer i kontrolgruppen, der matcher de

⁶ <http://www.dst.dk/varedeklaration/786>.

⁷ Selv om der er tale om en population af beskeden størrelse tyder det på, at andelen af tidligere straffede er blevet reduceret gennem årene. I perioden 1973-1981 drejede sig om godt hver tiende minusbeboer nemlig fem personer ud af 46 (Knudsen 1984:147 f.). Denne undersøgelse omfatter minusbeboerne frem til 2010, hvor opgørelsen viser, at andelen af tidligere straffede er reduceret til godt hver tyvende minusbeboer. Forskellen kan givetvis findes i visitationspraksis i starten af 1980'erne. Se mere herom i afsnit 4.1.

⁸ I godt halvdelen af tilfældene – i alt 15 personer – drejede kriminaliteten sig overvejende om overtrædelse af færdselslovgivningen. For de øvrige 14 personer omfattede overtrædelsen bestemmelser i straffelovgivningen, hvoraf langt de fleste (12 personer) havde begået berigelseskriminalitet.

minusbeboere, der var kriminelt belastede forud for opholdet og som ligeledes havde begået kriminalitet forud for ankomståret. Dette har ikke vist sig at være tilfældet.

Efter databehandling og bortsortering udgør analysepopulationen for eksperimentalgruppen 408 personer.

Oplysninger fra Danmarks Statistik om uddannelsesaktivitet samt uddannelsesniveau har i flere tilfælde manglet for eksperimentalgruppe og kontrolgruppen. Oplysninger om etnicitet har manglet for eksperimentalgruppen. Matchningen mellem eksperimental- og kontrolgruppe følger derfor 1:3. Det betyder således, at hver minusbeboer er sammenlignet med tre personer fra kontrolgruppen. Fra kontrolgruppen er der derfor bortsorteret 3096 personer. Personerne er udvalgt tilfældigt på baggrund af løbenumre.

Den endelige analysepopulation består derfor af en eksperimentalgruppe på 408 minusbeboere og en kontrolgruppe på 1224 personer. Grupperne matcher med hensyn til køn, årgang og ankomsttidspunkt. Idet Danmarks Statistik har dannet kontrolgruppen på baggrund af uddannelsesniveau og uddannelsessituation er antagelsen, at grupperne ligner hinanden i de respektive perioder.

2.2.3. Analysestrategi i den kvantitative metode

De statistiske metoder udgøres af krydstabuleringer, hvor sammenhængen er testet ved hjælp af Pearsons χ^2 -test. Pearsons χ^2 -test undersøger sammenhængen mellem to kategoriale variable. P-værdien angiver i den forbindelse signifikansniveauet. Hvis signifikansniveauet er på 95 pct. i undersøgelsen, vil der være tale om signifikante sammenhænge, og p-værdien er i disse tilfælde på 0.05 eller mindre (Kreiner 1999:264).

3. Den teoretiske ramme

Ideologisk og pædagogisk kan Pension Skejby forstås som et produkt af samtidens debat og teoriudvikling, hvad angår samfundets forståelse og håndtering af personer, der adskiller sig fra majoritetssamfundets normer og regler. Et væsentligt input i denne forståelse er stempingsteoriene, der antager, at alle mennesker som udgangspunkt begår afvigende handlinger. Processen med at blive udpeget som afvigende og kriminel fører dog til et ændret selvbillede, fordi måden andre ser på en som kriminel betyder, at man opfatter sig selv på samme måde. Hvis man accepterer sig selv som kriminel vil mange modforestillinger mod kriminalitet forsvinde og profetien ender med at blive selvopfyldende (Lemert 1951, Becker 1963). Det betyder med andre ord, at håndtering af kriminelt belastede må tage højde for, hvordan det omgivende samfund ser dem og relaterer sig til dem.

1960'erne er karakteriseret ved forskellige former for protestbevægelser overfor samfundsideologier og i den forbindelse var psykiatriske og andre behandlingsmetoder ligeledes til genstand for kritik. Dette gjaldt ikke mindst de behandlingsmetoder, der blev praktiseret i 'totale institutioner'. Den traditionelle behandlingstilgang blev betragtet som udtryk for statsmagtens interesse i forhold til at beskytte den herskende klasses interesser. 1960'erne er derfor også kendetegnet ved, at der blev eksperimenteret med alternative behandlingsformer og institutionstyper. Opkomsten af Pension Skejby i slutningen af 1960'erne må derfor også forstås som et produkt af 1960'ernes tanker og samfundsstrømninger.

En undersøgelse, der blandt andet fik stor indflydelse på udviklingen af konceptet på Pension Skejby, var et forskningsprojekt, der blev gennemført inden for det danske militær i 1963. Denne præsenteres i det følgende afsnit.

3.1. P-faktoren i FOUSHIP-klassificeringssystemet

Undersøgelsen af klassificeringssystemet i det danske militær blev gennemført af militærpsykologisk tjeneste under ledelse af psykologen Bent Rieneck. Undersøgelsespopulationen bestod af knapt 5000 værnepligtige samt 10 tjenestesteder inden for det danske militær. Undersøgelsesmaterialet omfattede tre grupper af variable: 1) personvariable,⁹ med oplysninger fra sessionstidspunktet, hvor unge mænd blev undersøgt for deres egnethed til at aftjene militær værnepligt; 2) forløbsvariable, der omfattede oplysninger om forløbet af tjenestetiden for den enkelte værnepligtige samt 3) miljøvariable, der karakteriserede det enkelte tjenestested.¹⁰ På baggrund af personoplysningerne, der var indsamlet på sessionstidspunktet, blev de værnepligtige

⁹ Oplysningerne omfattede blandt andet tidligere kriminalitet, institutionsophold, skolegang herunder 'flakkeri' i skoletiden samt beskæftigelsesforhold herunder 'erhvervsflakkeri'.

¹⁰ Forløbet af tjenestetiden blev blandt andet vurderet gennem antal af disciplinærstraffe, imens oplysningerne om hvert tjenestested omfattede oplysninger om graden af restriktivitet.

efterfølgende inddelt i grupper afhængig af deres egnethed for at aftjene militær værnepligt nemlig som socialt egnede, socialt mindre egnede og socialt uegnede. Personer, der var præget af flere sociale belastninger forud for værnepligten, blev defineret som socialt uegnede og det modsatte var tilfældet for de socialt egnede personer (Rieneck et al. 1970).

Resultatet viste, at de tre grupper havde haft et særdeles forskelligartet forløb af deres militære værnepligt. Hvad angår antal disciplinærstraffe, blev socialt egnede og socialt mindre egnede straffet mere på restriktive tjenestesteder, når der blev sammenlignet med strafniveauet fra mindre restriktive tjenestesteder. Det viste sig også, at for socialt uegnede havde antal disciplinærstraffe ikke sammenhæng med, hvor restriktivt tjenestestedet var – men hvis de socialt uegnede var placeret i personmiljøer med andre socialt uegnede steg antallet af disciplinærstraffe. Det omvendte resultat viste sig imidlertid, når de socialt uegnede var placeret i personmiljøer med socialt egnede, hvor de blev idømt færre disciplinærstraffe. Antallet af disciplinærstraffe blev ikke øget blandt socialt egnede, når de var placeret i personmiljøer med socialt uegnede. Et meget væsentligt resultat af undersøgelsen var derfor, at socialt egnede personer umiddelbart ikke var i risiko for at udvikle negativ adfærd, selv om de indgik i miljøer med socialt uegnede.

På baggrund af resultaterne konkluderedes det, at karakteren af tjenestestedet havde langt mindre betydning for adfærden blandt de socialt uegnede – de var i højere grad påvirket af personmiljøet. På den baggrund fandt undersøgelsen, at adfærd og holdninger i højere grad afstemmes i forhold til 'ligestillede kammerater' end i forhold til systemets repræsentanter. Undersøgelsen anbefalede på denne baggrund at undgå placering af socialt belastede i sociale miljøer sammen med personer, der har tilsvarende problemer. Rieneck, mente, at resultaterne forsøgsvist kunne overføres til områder af kriminalpolitisk art. Han skrev:

”Det forekommer derfor rimeligt at overveje i nogen udstrækning at erstatte placering i fængsler og institutioner med placering i gunstige personmiljøer. Dette ville ifølge vor undersøgelse gavne personer med sociale vanskeligheder og ikke skade de andre personer i miljøet.” (Rieneck et al. 1970, Del II:48).

Ud fra ovenstående udvikledes den såkaldte P-faktor teori (person-faktor teori), hvor tesen er, at personer med sociale belastninger bør integreres i sociale miljøer med andre personer, der ikke har samme form for belastning. Hvordan denne udtydning (p-faktoren) bør praktiseres, er der ikke nærmere anvisninger på, men det fremgår af en ikke-offentliggjort undersøgelse, at der ikke bør være flere belastede end ikke-belastede i det sociale miljø (Holstein et al. 1977:23 f.). Mere herom i afsnit 4.5.

3.2. Differentiel associering og pædagogisk praksis

At personmiljøet antages at have stor betydning for adfærd i en konventionel eller ikke-konventionel retning, er kernen inden for den kriminologiske teoriretning *Differential Association Theory*,¹¹ der blev formuleret i 1939 af amerikaneren Edwin Sutherland.¹² Differential kan oversættes med at *afvige* eller *være forskellig fra* forstået som forskellig fra det vedtagne regelsæt i samfundet. Association kan oversættes med *tilknytninger* eller *forbindelser*. Differential association kan derfor oversættes med: *Sociale forbindelser imellem personer, hvor adfærden afviger fra samfundets vedtagne regelsæt.*

En væsentlig hypotese i teorien er, at al adfærd – også såkaldt 'afvigende' adfærd og dermed kriminel adfærd – indlæres i primærgrupper gennem interaktion.¹³ Der er med andre ord ikke tale om, at kriminel adfærd skyldes genetiske faktorer, men forklaringen skal findes i en persons sociale netværk og de normer og regler, der regulerer adfærden i dette netværk. Hvis en person kontinuerligt overtræder samfundets formelle love og regler, skyldes det isolation fra ikke-kriminelle miljøer (Sutherland & Cressey 1966:81). Den pågældende indgår således ikke – eller i særdeles begrænset omfang – i andre sociale sammenhænge end kriminelt orienterede. Tilknytningen til konventionelle miljøer er derfor essentiel i forståelsen af teoriretningen, ellers ville alle personer både fængselsansatte, politibetjente og forskere blive kriminelle alene ved at omgås kriminelt belastede personer.

Den amerikanske sociolog Donald Cressey var i høj grad inspireret af tesen, at kriminalitet skyldes kriminelt orienterede normer formidlet på gruppeniveau. Han var desuden optaget af, hvordan man kunne omsætte denne viden til praksis i behandling af kriminelt belastede. Det samme var tilfældet for en anden fremtrædende amerikansk sociolog Lloyd McCorkle, der i starten af

¹¹ Teorien består af ni tentative hypoteser: 1) Criminal behaviour is learned [...]. 2) Criminal behaviour is learned in interaction with other persons in a process of communication [...] 3) The principal part of the learning of criminal behaviour occurs within intimate personal groups [...] 4) When criminal behaviour is learned, the learning includes a) techniques of committing the crime, which are sometimes very complicated, sometimes very simple; b) the specific direction of motives, drives, rationalization, and attitudes [...] 5) The specific direction of motives and drives is learned from definitions of the legal codes of favourable or unfavourable [...] 6) A person becomes delinquent because of an excess of definitions favourable to violation of law over definitions unfavourable to violation of law [...] 7) Differential associations may vary in frequency, duration, priority and intensity [...] 8) The process of learning criminal behaviour by association with criminal and anti-criminal patterns involves all of the mechanism that are involved in any other learning [...] 9) While criminal behaviour is an expression of general needs and values, it is not explained by those general needs and values since non-criminal behaviour is an expression of the same needs and values (Sutherland & Cressey 1966:82).

¹² Teorien udvikledes kontinuerligt i løbet af årene, senest i 1966 i samarbejde med Sutherlands elev og senere kollega Donald R. Cressey.

¹³ En person kan have tilhørsforhold til flere forskellige grupper såsom familien, vennerne, kollegaerne, der hver for sig kan defineres som referencegruppe afhængig af den specifikke kontekst. På grund af en løs tilknytning til arbejdsmarkedet eller af andre årsager, kan kriminelt belastede ofte have vanskeligt ved at etablere kontakt med konventionelle sociale grupper, hvorfor man må skabe sådanne grupper, der har til formål at fremme resocialisering og rehabilitering. For at der kan være tale om en gruppe skal den, ifølge den amerikanske sociolog Robert Merton, leve op til nogle kriterier. Det objektive kriterium omfatter, at personerne skal interagerer over tid for at opfattes og opfatte sig som en gruppe, og det subjektive kriterium omfatter, at såvel personerne som omgivelserne opfatter de pågældende som en gruppe (Merton 1967 [1957]:297ff).

1950'erne havde etableret døgnbehandlingsinstitutioner for ungdomskriminelle ud fra den såkaldte Highfields-model. McCorkles antagelse var, at ungdomskriminalitet er et gruppefænomen, og skal en person forandres i retning af lovlydig adfærd, må forandringsprocessen foregå via identifikationsgruppen – altså andre unge. Kort fortalt er Highfields-modellen funderet i døgnbehandling af unge kriminelle, hvor strukturen er gruppebaseret med en meget høj grad af brugerindflydelse og medansvar for strukturering af hverdagslivet på institutionen. Selve institutionen er reguleret af meget få formelle regler dels for at undgå skintilpasning og dels for at undgå diskussioner om rimeligheden af bestemte regler. Den løse struktur medfører imidlertid, at der forekommer mange regelbrud, og når dette sker, kræver gruppen, at den pågældende reflekterer over, hvad han kunne have gjort i stedet for. Afvigelse bliver derfor en del af en terapeutisk proces, hvor den pågældende må vurdere sin egen adfærd og forholde sig reflektivt til alternative handlestrategier. Det betyder derfor, at alle former for adfærd er til diskussion og refleksion på daglige gruppemøder. Via diskussioner om adfærdskodeks opstår der læring om håndtering af de konflikter, som normsystemers krav om en bestemt adfærd kan forårsage. Personalet indtager en mere eller mindre aktiv rolle i gruppeprocesserne. Når grupperne fungerer og alle arbejder med sig selv, er der ikke behov for særlig meget professionel intervention, men i andre perioder må den professionelle være mere aktivt styrende (Sundin 1970:169 ff.).

På baggrund af erfaringerne fra Highfields-modellen og med inspiration fra teoretiske overvejelser vedrørende differentiell associering opstillede Cressey en række regler for praksis vedrørende behandling af kriminelt belastede: *"If criminal behavior is to be changed, the criminals must be assimilated into groups that emphasize values conducive to law-abiding behavior and, concurrently, alienated from groups emphasizing values conducive to criminality"* (Cressey 1955:118). Kriminelt belastede må optages i gruppestrukturer, der stimulerer lovlydig adfærd frem for i gruppestrukturer, der fremmer den modsatte adfærd. Yderligere er det væsentligt, at der i gruppen er tale om, at der er en udpræget grad af 'vi-følelse' blandt de pågældende, hvilket Cressey formulerede som: *"Between them there must be a genuine 'We' feeling. The reformers, consequently, should not be identifiable as correctional workers, probation or parole officers"* (Cressey 1955:118 f.). Cresseys antagelse er derfor, at behandlere ikke alene må være professionelle behandlere. Dette begrundes med, at adfærd i højere grad afstemmes efter de forventninger, som personer fra samme gruppe har til hinandens adfærd, sammenlignet med de forventninger en systemrepræsentant kan have til de pågældende. Cressey skriver endvidere, hvis der er tale om professionelt orienterede behandlere, bør deres rolle som eksperter reduceres mest mulig.

Disse forskellige overvejelser og tilgange kan forklare, hvorfor man har valgt at sammensætte personmiljøet på den måde, som man gør på Pension Skejby og på det tidspunkt, hvor eksperimentet tog sin begyndelse. Der var tale om en periode, hvor der blev eksperimenteret med afinstitutionisering, hvor behandlerens rolle blev reduceret, og hvor den enkelte og civilsamfundets potentialer var væsentlige elementer, når det gjaldt rehabilitering af kriminelt belastede.

Tesen, om at personer fra samme gruppe i højere grad orienterer sig i retning af hinanden frem for i retning af systemets repræsentanter, er i forlængelse af Rienecks overvejelser i forbindelse med socialt uegnede, hvor han også fandt det tilsvarende resultat.

Selv om tilgangen på Pension Skejby siden da har undergået en række forandringer, hviler pensionen forsat på sit oprindelige grundlag med udtynding og en høj grad af beboerinvolvering i behandlingsarbejdet. Det følgende kapitel er funderet i en nærmere beskrivelse af Pension Skejby samt en redegørelse for de principper, som pensionen er baseret på.

4. Pension Skejby – belyst gennem kvalitative data

Pension Skejby er organisatorisk hjemmehørende under Justitsministeriet, Direktoratet for Kriminalforsorgen. Pensionen er derfor underlagt kriminalforsorgens principprogram og en række fælles retningslinjer for kriminalforsorgens institutioner (www.kriminalforsorgen.dk).

Pensionen er beliggende 7 km nord for Århus centrum. Den består af en aflang bygning, der syner i ét plan, når den betragtes fra front, men den består af to etager. Beboernes værelser er fordelt på de to etager. Anno 2010 er der 25 pladser på pensionen fordelt på 20 enkeltværelser på omtrent 9 m², fire større værelser og en mindre lejlighed.¹⁴ På værelserne er der et standardinteriør bestående af en sovesofa, et bord, en stol, et garderobeskab og en håndvask. På hver etage er der to fælles toiletter samt tre brusebade i forlængelse af hinanden. Fællesfaciliteterne omfatter desuden fjernsynsstue, hobbyværksteder, musikøvelokale, IT lokale, motionsrum, sauna og vaskeri.

Forsiden af stueetagen omfatter overvejende fællesarealer og udgøres af et åbent aflangt rum, der strækker sig i bygningens længde. Man kan derfor både se og bevæge sig uhindret fra den ene ende af bygningen til den anden. Køkkenregionen er ligeledes i stueetagen og består af fire mindre køkkensektioner, der alle er udstyret med køkkenvask, komfur, køleskab og spisebord. Det meste service og køkkenredskaber er fælles og er placeret i høje skabe langs væggene. I forlængelse af køkkenregionen er etableret en nyere tilbygning, der har betegnelsen 'multirum'. Rummet er omtrent 30 m² med panoramavinduer. I rummet er placeret et flygel, caféborde med tilhørende caféstole samt sofaer og sofabord. Rummet anvendes i dagligdagen overvejende til lektielæsning eller gruppemøder og i særlige tilfælde til koncerter eller foredragsholdere udefra.

4.1. Pension Skejby – før og nu

Pension Skejby blev oprettet i 1969 som en ungdomspension, hvor målgruppen dengang bestod af yngre mandlige klienter, der var henvist af Dansk forsorgsselskab.¹⁵ Allerede fra starten var der et princip om at optage forskellige persontyper og strukturen var funderet omkring selvforvaltning og medbestemmelse samt fælles ansvarlighed. Personsammensætningen af grupperne var indtil 1971 baseret på interessefællesskaber og var dermed funderet i 'lighed' gruppemedlemmerne imellem: "*Rockertyperne*" var derfor sammensat som en gruppe, "*velbegavede stofmisbrugere*" udgjorde en anden gruppe, og "*håndværkerne*" udgjorde en tredje (Knudsen 1984:5). Erfaringen af gruppesammensætning blev, at der opstod et meget ensidigt socialt klima både på gruppeniveau og på pensionen som helhed betragtet. På de daværende beboermøder blev det derfor drøftet, om det var muligt at få andre typer af unge til at bo på Pension Skejby, såsom unge uden kriminelle

¹⁴ Derudover findes der en campingvogn, der overvejende har karakter af midlertidig opholdssted. Den anvendes i tilfælde, hvor der ikke er ledige værelser, men hvor der forventes en snarlig udflytning.

¹⁵ Dansk forsorgsselskab blev dannet i 1951 med det formål at føre tilsyn med betinget dømte og prøveløsladte. Virksomheden blev understøttet økonomisk af staten og var dermed reguleret af det offentlige (Greve 2002:73).

belastninger. I 1971 blev der formuleret et skriftligt forslag til ideen om det blandingseksperiment, der gør sig gældende den dag i dag. I 1973 blev Dansk Forsorgsselskab overtaget af Fængselsvæsenet, der sidenhen skiftede navn til Direktoratet for Kriminalforsorgen. Ved overtagelsen accepterede kriminalforsorgen med den progressivt indstillede direktør jurist Hans Henrik Brydesholt,¹⁶ at Ungdomspension Skejby kunne bevare sin struktur og pr. 1.april 1973 fik pensionen status af et socialt eksperiment. Dette eksperiment gik således ud på, at man med en blanding af unge kriminelle og unge uden sociale eller kriminelle belastninger i et bofællesskab forsøgte at fremme socialisering samt integration af unge kriminelle i det omgivende samfund. Allerede fra starten blev de kriminelt belastede beboere betegnet som *plusbeboere*, hvilket indikerede at vedkommende var straffet (+ straffeattest), og de øvrige beboere blev betegnet som *minusbeboere* (÷ straffeattest).¹⁷

I perioden 1973-1976 var indsatsområdet overvejende, at skabe integration mellem de forskellige beboere på pensionen. For at opnå dette blev beboere inddelt i grupper, hvor halvdelen var minusbeboere og den anden halvdel plusbeboere. Grupperne fungerede selvstændigt med egen husholdning og ugentlige gruppemøder. Medarbejderne indtog rollen som støttepersoner og igangsætter af gruppeprocesser. De blev defineret som 'tovholder' eller 'katalysatorer' på den måde, at de bidrog til at konfliktfyldte problemstillinger mellem beboerne blev synliggjorte. Ideologisk var pædagogikken derfor ikke udtryk for en laissez faire tilgang men en bevidst tilgang, der fordrede, at medarbejderne havde indsigt både i beboernes relationer til hinanden og til deres omverden. I denne henseende fremgår det tydeligt, at der er store lighedspunkter med den pædagogiske tilgang, som Highfields-modellen også var baseret på jf. kapitel 3.

Erfaringerne med konceptet på ungdomspensionen blev beskrevet som gode, men når beboerne fraflyttede ungdomspensionen, havnede de ofte tilbage i det samme miljø, som de var kommet fra. Som følge heraf opstod ideen om udflyttergrupper. I 1976 godkendte kriminalforsorgen således det nye integrationsprojekt med udflytningsgrupper fra pensionen. Udflyttergrupperne var struktureret sådan, at der altid var en overvægt af minusbeboere. Medarbejderne fulgte grupperne gennem ugentlige besøg. Den første udflyttergruppe flyttede i december 1976, og efterfølgende udflyttergrupper fik tildelt nummer afhængig af deres udflytningsrækkefølge. I 1985 udflyttede gruppe 36 som den foreløbig sidste gruppe i processen. Fra 1985 og fremover hedder bo-grupperne på Pension Skejby 37, 38, 39 og 40. Nummerordenen er derfor ikke tilfældig, idet den understreger, at praksis med udflytning i bofællesskaber ophørte, da man nåede til gruppe nummer 37.

Indtil 1983 var Pension Skejby kollektivt ledet af en medarbejdergruppe. Siden da har pensionens ledelsesform været hierarkisk struktureret med en forstander og en viceforstander.

¹⁶ Direktør for Direktoratet for Kriminalforsorgen i perioden 1971-1980.

¹⁷ Betegnelsen plusbeboer udtrykker, at den pågældende *er* klient og opholder sig på pensionen, fordi vedkommende er straffet for kriminalitet. Betegnelsen minusbeboer udtrykker omvendt, at den pågældende *ikke* er klient, og derfor ikke er straffet for kriminalitet. De to betegnelser må ikke forstås som et forsøg på stempling af beboerne, men betegnelserne er med i bestræbelserne på at modvirke de negative konsekvenser af stemplingen som kriminel (Knudsen 1984:42).

Personalemæssigt er der også sket forandringer. I starten af 1980'erne var der ansat seks fuldtids pædagogisk/socialt medarbejder samt to deltids rengøringsassistenter og en fuldtids kontorassistent (Knudsen 1984:40). Anno 2010 er der udover de to ledelsespersoner ansat ni fuldtids pædagogisk/socialt medarbejder, der indgår i døgnbemandingen, hvorfor der er personale tilstede hele døgnet.¹⁸ Medarbejderne er fortsat tilknyttet en bestemt beboergruppe og indtager stadigvæk rollen som katalysatorer/tovholdere i forbindelse med beboernes gruppemøder. En fuldtidsmedarbejder fungerer som pedel og varetager husmandsfunktionen i forhold til de beboere, der er beskæftiget på pensionen i dagtimerne.¹⁹ Endelig er der ansat en fuldtids kontorassistent. Der er altså ansat i alt 13 personer i pensionens daglige virke. Til forskel fra tidligere varetages rengøringen nu alene af pensionens beboere.

Ifølge den nuværende forstander på Pension Skejby, har målgruppen ændret sig igennem årene. I slutningen af 1970'erne og indtil midten af 1990'erne bestod minusgruppen i perioder også af personer, der kunne optages som led i en kriminalpræventiv indsats. Disse minusbeboere var opvokset under belastede sociale levekår, hvor forældrene eksempelvis var kriminelt belastede eller havde et omfattende stof- eller alkoholmisbrug. De unge havde (endnu) ikke begået kriminalitet, men blev af de sociale myndigheder opfattet som i risiko for at begå kriminalitet. Som en forsøgsordning blev det derfor vedtaget at optage minusbeboere med udtalte sociale belastninger. Praksis viste, at gruppen af minusbeboere med sociale belastninger fordrede massiv pædagogisk og psykosocial støtte både fra personale og medbeboere. Det sociale og pædagogiske miljø på pensionen blev ligeledes påvirket på en måde, der ikke stimulerende plusbeboerne i en konventionel retning. Fra midten af 1980'erne og fremefter, var kriteriet social belastning i sig selv ikke længere et kriterium for optagelse som minusbeboer.

I 1989 skiftede Ungdomspensionen Skejby navn til Pension Skejby. Navneændringen indikerer, at pensionens (plus)klientel ikke længere blot omfatter unge, men er for alle aldersgrupper. Derudover har den behandlingsmæssige forankring og pædagogiske tilgang ikke ændret sig mærkbart gennem årene. Medarbejderne tilstræber fortsat mindst mulig intervention i behandlingen og forsøger at inspirere til udvikling af sociale processer mellem beboerne. Formålet med Pension Skejby er anno 2010 for det første at modarbejde kriminalitet, for det andet at modvirke samfundets udstødning af mennesker og for det tredje at skabe grundlag for kulturel, social og personlig udvikling (Pensionen i Skejby u. å.: 8).

¹⁸ På undersøgelsestidspunktet var to medarbejdere endvidere projektansat med satspuljemidler til 'brobygning', der blandt andet omfatter tovholderfunktionen i samarbejdet mellem de sociale myndigheder og kriminalforsorgen. Derudover fører medarbejderne i brobygningen - såvel som øvrige medarbejdere fra pensionen - tilsyn med klienter, der har dette som vilkår i forbindelse med prøveløsladelsen.

¹⁹ Beskæftigelse som husmand på pensionen kan sammenlignes med en pedelfunktion. Arbejdsopgaverne er varierende og består af vedligeholdelse/reparationer af bygningen, rengøring af fællesarealerne samt male- og havearbejde (<http://www.pensionskejby.dk/221-222-husmand.htm>.)

4.2. Optagelse af (minus)beboere

At ikke-domfældte personer gives mulighed for at bo på en af kriminalforsorgens institutioner, er en undtagelse fra den gængse praksis. Det betyder imidlertid også, at de pågældende må følge det samme overordnede regelsæt, der gælder strafafsonere generelt. Det er ikke tilladt at indtage/medtage euforiserende stoffer på pensionen. Beboere må derfor på forlangende acceptere afgivelse af urinprøver til kontrol for brug af euforiserende stoffer. Det er selvfølgelig ikke tilladt at bruge vold eller trussel om vold overfor beboere, gæster, eller personale på pensionen. Det er endvidere ikke tilladt at indtage alkohol i fællesarealerne, medmindre det i konkrete tilfælde er aftalt med personalet. Yderligere er hjemkomsttidspunktet ens for alle beboere nemlig senest kl. 23.00, medmindre andet er aftalt med personalet. Endelig kan beboere modtage gæster til overnatning efter aftale med personalet. Overtrædelse af husordenen/opholdsbetingelserne kan medføre bortvisning (Pension Skejby 2001, se også bilag 3). De forskellige regler og retningslinjer præsenteres for en kommende beboer – uanset om pågældende har status som plus- eller minus – i forbindelse med optagelsesproceduren, der som udgangspunkt indledes med et forbesøg på pensionen. Forbesøget inkluderer en rundvisning på pensionen samt en forventningssamtale med en ansat, hvor der oplyses om principperne samt pensionens værdigrundlag og forskellige vilkår for opholdet. I pensionens principper samt værdigrundlag indgår forventninger om ansvarlighed, åbenhed og medindflydelse. Det forudsættes endvidere som udgangspunkt, at beboerne er beskæftiget udenfor pensionen i dagtimerne med arbejde eller uddannelse. Hvis den pågældende ikke har arbejde, skal beboeren deltage i aktiviteter, der sættes i gang på pensionen fx det såkaldte husmandsarbejde.

Under forsamlingen afdækkes den kommende beboers motivation for at flytte ind på pensionen, og herefter indstilles ansøgeren almindeligvis til optagelse i en beboergruppe. Ansøgeren indkaldes derefter til en samtale i den beboergruppe (typisk fire til syv beboere), vedkommende skal knyttes til. For at sikre at gruppens beboere er til stede, gennemføres samtalen overvejende til det ugentlige gruppemøde, hvor der er mødepligt for samtlige beboere, der er tilknyttet gruppen. Ansøgeren inviteres typisk til middag i gruppen, hvorefter gruppemødet afholdes.

Gruppemødet omfatter en præsentationsrunde, hvor den enkelte præsenterer sig selv, baggrunden for sit ophold, kriminalitet, beskæftigelse, interesser mv. Præsentationsrunden afsluttes med, at den kommende beboer præsenterer sig selv og eventuelt redegør for sin motivation for at flytte ind samt, hvor længe den pågældende forventer at blive boende. Ansøgeren bliver herefter bedt om at gå af sides, imens gruppen voterer om optagelse. Efter ganske kort tid bliver ansøgeren kaldt tilbage til gruppen og får svar på, om gruppen indstiller personen til endelig optagelse på pensionen. Denne formelle optagelsesprocedure har fået enkelte beboere til på humoristisk vis at efterspørge et rygmærke. Proceduren er herefter almindeligvis, at gruppen indstiller vedkommende til optagelse på det kommende fælles beboermøde. Under dette møde kan pensionens beboere afvise ansøgeren, men der skal vægtige grunde til et afslag. På undersøgelsestidspunktet anno 2010 blev en ansøger afvist på beboermøde, idet ofrene for den kriminalitet som ansøgeren havde begået, viste sig at være

bekendte til en af pensionens aktuelle plusbeboere. Afvisningen blev efterfølgende omtalt som en undtagelse fra normal praksis. Et stående diskussionsemne blandt pensionens beboere er derfor, om de reelt har medbestemmelse på beboersammensætningen. En minusbeboer fortæller: *”Jeg har ikke noget valg i forhold til, hvem der flytter ind. Jeg har en lille smule indflydelse på min egen gruppe, men den er utrolig lille”* (M11). I sidste instans er det med andre ord ledelsen af pensionen, der bestemmer, hvem der kan flytte ind. Ifølge ledelsen på Pension Skejby er udgangspunktet, at alle personer, der udtrykker interesse for konceptet, og for minusbeboernes vedkommende – har en ren straffeattest – kan optages til indflytning. Afvisninger kan sjældent begrundes sagligt og redeligt, hvorfor der på denne måde er ganske få personer, der afvises. Det er dog også en betingelse, at ansøgeren har et eksistensgrundlag, idet der skal betales husleje på pensionen. Af denne grund måtte ledelsen derfor afvise en person. Den pågældende var ikke dømt, men havde været en aktiv del af BZ-miljøet. Vedkommende vidste heller ikke, hvad hun skulle leve af. Forstanderen var dog positivt stemt for optagelse på visse betingelser: *”Vi blev enige om, at hvis hun søgte optagelse, måtte hun have fundet ud af, om hun ville på kontanthjælp eller, hvordan hun kom det (...). Det kan jo heller ikke hjælpe, at vi har en minusser, der ikke vil leve efter samfundets generelle normer. Det kan vi ikke have.”* De minusbeboere der optages er derfor kendetegnet ved at udtrykke ønske om at leve efter samfundets generelle normer og herunder også at sørge for sit eget eksistensgrundlag.

Samtlige beboere – både plus og minusbeboere – betaler 1000 kr. om måneden i husleje og mindst 300 kr. om ugen til kost. Derudover indbetales der 80 kr. til beboernes fælleskasse. Samlet set betales der knapt 2500 kr. pr. måned for kost og logi anno 2010.

Spørgsmålet er imidlertid, hvordan almindelige unge mennesker får kendskab til en af kriminalforsorgens pensioner samt, hvilke overvejelser der får almindelige unge mennesker til at bo sammen med kriminelt belastede personer, hvor de tillige frivilligt indvilliger i at følge et formelt regelsæt og andre restriktioner, som strafafsonere er omfattet af? Det er endvidere overraskende, at nogen frivilligt vælger at bo i opholdsrum af en meget beskedne størrelse, der umiddelbart ikke lever op til en nutidig boligstandard.

4.2.1. Beboergruppens sammensætning 2010

Ganske kort skal nævnes, at minusbeboerne i efteråret 2010 omfattede fem kvinder og syv mænd. Den yngste minusbeboer var 19 år, og den ældste 49 år. Gennemsnitalderen var på knapt 26 år, men der var bare tre personer ældre end 25 år. Den overvejende del af minusbeboere omfattede derfor unge mellem 19 og 24 år. Beskæftigelsesmæssigt fordelte gruppen sig sådan, at fem personer var universitetsstuderende, tre læste til uddannelser inden for social- eller sundhedsområdet, to personer var ansat i vikarlignende stillinger og ventede i begge tilfælde på at aftjene værnepligt, en person var beskæftiget som håndværker og en person var i aktiveringstilbud på pensionen (bilag 2). Denne minusbeboer levede sammen med en plusbeboer i et parforhold, og beskrev sig selv som mere plus end minusbeboer, hvad angik livsstil og forskellige præferencer.

Den anden halvdel af beboerne, nemlig plusbeboerne, omfattede 13 personer, hvoraf en var kvinde. Den yngste var 17 år og den ældste 50 år. Gennemsnitsalderen var på knapt 30 år. Fire plusbeboere var i aldersgruppen 17 til 19 år. Syv plusbeboere var i gang med en uddannelse, hvoraf tre var på gymnasium eller VUC niveau. To personer fulgte en erhvervsuddannelse og en person fulgte en videregående uddannelse. En person fulgte en uddannelse, der i princippet er åben for alle (bilag 4). Sammenlignet med minusbeboerne var det derfor en minoritet blandt plusbeboere, der fulgte en videregående uddannelse efter gymnasieniveau. De øvrige plusbeboere var i tre tilfælde beskæftigede som 'husmænd', en person var beskæftiget som bager, en person var ansat indenfor rengøring og endelig var en plusbeboer i afklaringsforløb om den pågældendes arbejdsevne.

4.2.2. Motivation for at bo på Pension Skejby

Krav til optagelse som minusbeboer er dels en ren straffeattest og dels en vilje til at forpligte sig socialt ved at deltage i fællesskabet på Pension Skejby. Andre forventninger er endvidere, at vedkommende indgår i det almindelige samfundsliv og dets institutioner. Som forstanderen beskriver det så: *"Rækker normaliteten vidt, men der er grænser, som man ikke kan overskride, fordi så er man udover normaliteten."* Der henvises i dette tilfælde også til, at minusbeboeren må være indstillet på at følge de værdier og normer, som et demokratisk samfund er baseret på. Det væsentlige er imidlertid, at der ikke udtrykkes forventninger om, at minusbeboeren er socialt moden eller har særlige evner i en kriminalpræventiv retning. Det er imidlertid en stor fordel, hvis minusbeboeren har livserfaring og har prøvet at klare sig selv og har udviklet en generel ansvarsfølelse. En minusbeboer udtrykker det som, at man: *"Skal være lidt resilient og have noget med sig i bagagen"* (M2). Den pågældende mener dermed, at minusbeboeren må være ukuelig og dermed ikke lade sig slå ud af mindre problemer.

Der er forskellige årsager til, hvorfor minusbeboerne har valgt at bo på en af kriminalforsorgens pensioner. I de fleste tilfælde henvender en kommende beboer sig til pensionen på grundlag af en tilfældighed. Flere minusbeboere oplyste, at de havde fundet frem til Pension Skejby gennem den internetbaserede søgemaskine 'boligportalen'. Andre henviste til en annonce indrykket i lokalaviserne. Andre igen havde opnået kendskab til pensionen gennem mund til mund metoden fx gennem medstuderende og i et tilfælde gennem en forælder, der havde boet på pensionen som minusbeboer. I første instans tyder det derfor ikke på, at minusbeboerne har haft et bevidst ønske om et agere positiv rollemodel i en kriminalpræventiv henseende. De har derimod været interesserede i at stifte bekendtskab med boformer, der omfattede en grad af social forpligtelse overfor andre mennesker. En minusbeboer fortæller:

"Jeg synes også, at det kunne være spændende at møde mennesker, der er anderledes end dem, som er på universitet. Og så var jeg nysgerrig. Det måtte heller ikke være for dyrt, så det skulle på den måde være kollegieagtigt."(M11)

Det er ikke alene en billig husleje, der virker tiltrækkende men en kombination af økonomiske overvejelser og interesse for at møde mennesker, der er anderledes end de personer, som man er vant til at omgås. Stort set samme begrundelse angives af samtlige minusbeboere. Det tyder ikke på, at de forskellige restriktioner eller ordensregler på pensionen virker afskrækkende på minusbeboerne. Interessen for at bo alternativt og gøre en forskel socialt vurderes vigtigere af de fleste. Flere bruger endvidere opholdet som en form for erhvervsafklaring eller for at kvalificere sig yderligere til pædagogisk prægede uddannelser (Christiansen et al. 1999: 26, Knudsen 1984:144). I tidsrummet, hvor optagelsessamtale og endelig beslutning om indflytning skal træffes, fortalte flere minusbeboere, at de blev i tvivl, om de kunne leve op til kravet om et socialt forpligtende fællesskab herunder at indgå i en gruppe, deltage i gruppens møder og i øvrigt deltage i pensionens fællesmøder. Det er ikke muligt at lave en opgørelse over antal af personer, der har trukket deres ansøgning tilbage efterfølgende, men de personer, der har valgt at bo på Pension Skejby, har accepteret 'hele pakken' inklusiv et socialt forpligtende fællesskab, hvorfor minusbeboerne alene af denne årsag må formodes, at have en særlig social profil som socialt ansvarlige.

4.3. Den gruppebaserede tilgang

Hverdagslivet på Pension Skejby er i høj grad struktureret omkring grupper. Beboerne er således inddelt i fire grupper, og hver gruppe sørger for indkøb, madlavning og oprydning efter spisning. Hver gruppe har desuden ansvar for renholdelse af bestemte fællesarealer. De enkelte grupper kan aftale fælles aktiviteter, stille forslag til de andre grupper og navnlig støtte hinanden i bestræbelserne på at leve en kriminalitetsfri tilværelse. Hensigten med at opdele beboerne i mindre grupper er at stimulere udviklingen af 'vi-følelsen' beboerne imellem, igennem en stemning af intimitet, tryghed og solidaritet med hinanden. Grupperne sammensættes således, at alle grupper består af beboere med og uden kriminel belastning.²⁰ Mange kriminelt belastede personer har et negativt selvbillede og opfattelse af sig selv som kriminel, hvor hensigten med gruppesammensætningen også er, at plusbeboerne opdager styrkesider og kompetencer hos sig selv, der på sigt kan have en positiv effekt på selvopfattelsen. Samtidig er antagelsen, at minusbeboerne tilegner sig færdigheder fx omkring indkøb, madlavning, rengøring og ifølge forstanderen: *"Hvordan man er en god ven."*

Afhængig af ind- og udflytningstidspunkter er grupperne af varierende størrelse. Erfaringen blandt flere beboere er, at størrelsesordenen fem til otte gruppemedlemmer er passende. Hverken færre eller flere. Hvis gruppen bliver mindre forsvinder dynamikken mellem beboerne, og bliver den større, forsvinder det hjemlige aspekt med risiko for at der omkring madlavningen og til gruppemøderne: *"Går industri i den"* (M11) Der er ikke nogen fastlagte spisetider, men tiderne

²⁰ Strukturen på Pension Skejby adskiller sig derfor fra Highfields-modellen ved, at denne alene havde kriminelt belastede som målgruppe.

bliver struktureret gruppevis og afhænger af gruppemedlemmernes arbejds- eller uddannelsessituation. Hvis gruppens størrelse overstiger otte personer, bliver det derfor også meget vanskeligt at finde et fællestidspunkt for spisetiderne.

Det tyder på, at strukturen med gruppertilknyning har stor betydning for de enkelte beboere og som en beboer udtrykker det:

”Du er jo knyttet meget stærkt til din gruppe. Du taler selvfølgelig også med de andre i huset, men i gruppen lægger du mærke til de andre og, hvad der sker. I vores gruppe skændes vi også men kun til møderne.” (M3).

Gruppestrukturen med relativt få personer og en række fælles pligter medfører, at beboeren i de fleste tilfælde bliver engageret i den gruppe, som vedkommende er tilknyttet. Den mindre enhed betyder også, at beboerne i de fleste tilfælde er trygge over at skulle udtrykke følelser overfor hinanden såsom uenigheder omkring stort og småt. Den mindre enhed betyder ligeledes, at beboerne kan overskue at følge med i hverdagslivet blandt alle gruppedeltagere.

Tilhørsforholdet, der opstår på gruppeniveau, beskriver en minusbeboer som på linje med tilhørsforholdet i en kernefamilie, idet vedkommende: ”*Føler lidt at det er min familie. Sådan har jeg det med min gruppe*” (M10). For denne minusbeboer bliver ’vi-følelsen’ oplevet som svarende til den følelse af solidaritet, der er forankret i familielignede strukturer, der blandt andet opstår på grund af, at hverdagsliv leves sammen.

Den nære relation, der opstår mellem beboerne, udvikler sig også på grund af de ugentlige gruppemøder, hvor forventningen er, at samtalerne imellem beboerne er såvel praktisk som personligt funderede.

4.3.1. Indholdet af gruppemøderne

Gruppemødet er fast struktureret med en dagsorden, der gentages hver gang (bilag 5). Dagsordenen består – ud over valg af ordstyrer/referent blandt gruppedeltagerne – af punkterne om, hvem der er deltager i mødet og eventuelle fraværende gruppemedlemmer. Forrige mødereferat gennemgås og godkendes. Gruppens kassebeholdning gøres op, og økonomiske mellemværender i forhold til gruppens kassebeholdning udredes. Det praktiske arbejde fordeles mellem gruppemedlemmerne, og der lægges madplan for den kommende uge. Medarbejderen informerer fra kontoret fx om ferier og sygemeldinger blandt personalet. Under punkterne ’siden sidst’ og ’næste uge’ forventes hver beboer at fortælle om den forgangne uge, og hvordan den kommende uge forventes at forløbe. Dagsordenen omfatter også punkterne ’ris’ og ’ros’, hvor der er mulighed for at evaluere hinandens indsats. Dette punkt på dagsordenen blev indført omkring 1976, hvor princippet viste sig værdifuldt i udviklingen af integration mellem beboerne samt i at udjævne de forskelle, der eventuelt kunne være mellem beboerne. Plusbeboerne fik derigennem mulighed for at: ”*Bearbejde den boglærde*

student, der var så optaget af sine bøger, at han ikke opdagede det praktiske livs problemer” (Knudsen 1984:16). Plusbeboeren får omvendt stimuleret kommunikative evner. Af deltagerobservationen under gruppemøder anno 2010 fremgår det, at punktet ’ros-ris’ fortsat er betydningsfuldt for beboerne. Ikke mindst i de tilfælde hvor der udtrykkes tilfredshed med hinandens indsats, hvor beboere, der bliver rost af medbeboere udtrykker glæde over dette. Dagsordens punkt ’akutte emner’ omfatter fx henvendelser fra kommende beboere, og der aftales eventuelt datoer for, hvornår ansøgere kan inviteres på besøg. Under punkterne ’opsummering’ og ’næste møde’ samles op på temaer, der skal drøftes til beboermødet. Afslutningsvis evaluerer beboerne og medarbejderen mødets forløb, herunder om det har fungeret kommunikativt, og om alle beboere har haft mulighed for at komme til orde.

Hyppigheden og nødvendigheden af de ugentlige gruppemøder er ofte til diskussion mellem beboere. Som et eksperiment forslog en minusbeboer, at gruppemøderne blev afskaffet to til tre måneder, hvorefter man kunne evaluere, hvordan pensionen så fungerede. Til stor overraskelse for minusbeboerne argumenterede plusbeboerne mest ihærdigt for at bibeholde mødestrukturen – måske ikke med møde hver uge men hver anden eller hver tredje uge. I stedet for helt at afskaffe møderne drejede diskussionen sig herefter om, hvor ofte møderne skulle afholdes. Plusbeboerne konkluderede på diskussionen, at det skulle være hver uge, imens minusbeboerne mente hver 14 dag. Den hidtidige struktur blev bibeholdt, men det gav efterfølgende anledning til refleksion blandt minusbeboerne over, at plusbeboerne argumenterede for hyppigere møder. Erfaringen er nemlig, at det ofte er dem, der tilkendegiver, at de ikke gider holde møde eller, at mødet skal afkortes. Af deltagerobservationen fremgik det også, at plusbeboerne insisterede på at holde gruppemøder selv på tidspunkter, hvor flere gruppemedlemmer var forhindret i at deltage. Det tyder derfor på, at konceptet med gruppemøder og den tvungne dialog beboerne imellem, opleves som inspirerende af plusbeboerne. Af deltagerobservationen af gruppemøderne ser det imidlertid også ud som om, at minusbeboerne i flere tilfælde har de bedste forudsætninger for at påvirke møderne sådan, at de lever op til kravet om at være socialt udviklende. Dette skyldes blandt andet, at flere minusbeboere har større erfaringer med at indgå i sociale sammenhænge, hvor der argumenteres, hvilket fx er tilfældet på diverse uddannelsesinstitutioner. Disse færdigheder kan have en afsmittende effekt på plusbeboerne, der tilegner sig kompetencer omkring at verbalisere forskellige konfliktområder og derved anvende argumentation som konfliktløsningsstrategi (Minke 2006a).

Hver anden onsdag afholdes der beboermøde med fælles spisning for alle beboere på Pension Skejby. På beboermødet drøftes anliggender, der vedrører den samlede pension fx indkøb af møbler og der fremsættes forslag til fælles ture og/eller debataftener. En medarbejder videregiver information fra kontoret eller om beslutninger fra centralt hold, der har indflydelse på den samlede beboergruppe. Såfremt der har været beboere til visitationssamtale på et gruppemøde, fortæller et gruppemedlem om vedkommende til pensionens øvrige beboere. De aktuelle beboere kan herefter gøre indsigelser mod, at vedkommende optages endeligt. Hvis der er nyindflyttede beboere til beboermødet, skal der være en præsentationsrunde, hvor hver enkelt beboer præsenterer sig med navn, alder, beskæftigelse og interesser for den nytilkomne. For plusbeboere gælder endvidere, at

de fortæller, hvad de er dømt for. Den sidste person, der præsenterer sig, er den nytilkomne. Argumentet for præsentationsrunden er, at beboerne dermed ikke bruger energi på at finde ud af, hvad de forskellige har begået af kriminelle aktiviteter, og samtidig skaber det en større tryghed beboerne imellem at have kendskab til hinanden på det overordnede plan.

4.3.2. Mødekulturen

Pensionens værdigrundlag er funderet i, at alle beboere må have socialt ansvar for den psykiske og sociale trivsel hos hinanden. Forventningen til mødekulturen er derfor, at den er baseret på åbenhed og villighed til at indgå i dialog. Samtaler, erfarings- og holdningsudvekslinger beboerne imellem medfører således, at beboerne opnår kendskab til forskellige handlestrategier omkring håndtering af forskellige dagligdagsproblemer. Det kan fx være, hvordan man henvender sig til en arbejdsgiver, hvordan afvisninger håndteres eller, hvordan man planlægger sin økonomi i trange tider. Gruppemøderne er derfor rum for social læring for såvel plus- som minusbeboere.

Undersøgelsen viser, at det ikke er samtlige problemstillinger, der drøftes åbent på gruppemøderne. Der foregår en form for screening, hvor bestemte problemer ikke drøftes, når der er medarbejdere til stede. En minusbeboer beskriver dette på følgende måde: *"I og med at de [medarbejderne] er en autoritet, har folk den der med, at vi er beboere på pensionen, og vi værner om hinanden"* (M8). En anden minusbeboer fortæller: *"Hvis personalet får at vide, at en af plusserne har brudt deres vilkår eller, at en af minusserne har gjort noget dumt, så går det automatisk videre"* (M2). Når noget går videre, betyder det, at ledelsen orienteres om forholdet. I nogle tilfælde er antagelsen blandt minusbeboerne, at dette kan få alvorlige konsekvenser for den person, der har overtrådt sine vilkår, hvorfor de undlader at drøfte forholdet, når medarbejderen er til stede. Problemer, der givetvis har konsekvenser for den anden part, drøftes derfor i nogle situationer ansigt til ansigt mellem beboerne. Ligesom medarbejderne også besidder viden, de ikke deler med beboerne, er det samme tilfældet for beboerne. Beboerne opfatter sig derfor som en (solidarisk) gruppe i forhold til medarbejderne, der opfattes som en autoritet med magtbeføjelser overfor beboergruppen. Det er dog bemærkelsesværdigt, at der ikke opstår en kultur af 'os-dem' på pensionen. Dette kan forklares med, at halvdelen af beboergruppen ikke indgår i et decideret magtforhold i forholdet til medarbejderne, men som så at sige er fritstillet i forhold til at forlade stedet.

4.3.3. Medarbejderne som facilitatorer

Enkelte minusbeboere undrer sig over nødvendigheden af medarbejderens facilitering af gruppemødet og en minusbeboer betegner denne tilgang som formynderisk. Vedkommende udtrykker dog også i forlængelse heraf at:

”Det er et af vilkårene, at vi skal tåle at høre, hvad andre mener om vores samtaler. Der er jo nogen gange, at der er problemer med møderne. En siger måske ’kom nu, vi skal snakke om det her’ og de andre fem sidder med armene over kors og nægter at åbne munden. Så skal personalet kunne facilitere den sociale proces, som mødet helst skal være. Man kan derfor ikke undvære personalet.” (M12).

Som beboeren fortæller, er det indimellem svært at få de andre gruppedlemmer til at diskutere forskellige problemstillinger. Det drejer sig ofte om praktiske problemer såsom forskellige standarder for rengøring eller forskellige præferencer i forhold til indkøb, men det kan også vedrøre forskellige måder at tiltale hinanden på. I sådanne tilfælde opleves medarbejderens tilstedeværelse som nødvendig, fordi den pågældende har bemyndigelse til at sige, at et af vilkårene for at bo på Pension Skejby er villighed til dialog. I forlængelse heraf er forventningen endvidere, at medarbejderen igangsætter de sociale processer, der medfører, at der bliver åbnet for dialog beboerne imellem. Det er dog en balancegang for medarbejderen mellem på den ene side ikke at være for styrende i den sociale proces mellem beboerne og på den anden side at fungere som inspirator til, hvordan dialogen forløber. Omkring medarbejderens rolle til møderne og generelt forklarer forstanderen følgende:

”Det er altid bedst, hvis det kører med så lidt medarbejderindblanding som muligt. At det ikke er medarbejdere, der skal gå ind og intervenere og sige ’husk nu lige, har du tænkt på, vær opmærksom på’. At det kører af sig selv. At kulturen er slået så meget igennem, at dem der er her, uanset hvor mange nye der kommer ind, at de af sig selv fører kulturen videre.”

Forstanderens forventning om den begrænsede intervention fra medarbejderens side sker ud fra antagelsen om, at beboerne i langt højere grad påvirker hinanden, end de påvirkes af medarbejdere eller af behandlingssystemet. Denne tilgang kan opfattes som en praktisk udmøntning af de tidligere fremførte teoretiske overvejelser og praktiske erfaringer med behandling af kriminelt belastede, som fremgår af kapitel 3.

Langt den overvejende andel af minusbeboerne mener, at Pension Skejby ikke ville fungere, hvis der ikke var medarbejdere til stede på pensionen. En minusbeboer beskriver det på følgende måde: *”Det er jo ikke min rolle at holde øje med, om plusserne er her kl. 23 eller, hvis de ikke får taget deres medicin. Min rolle er at være en del af et hus, hvor man laver almindelige ting sammen”* (M11). Det opleves derfor nødvendigt, at der skal være nogen til at varetage de forskellige kontrolfunktioner, der er forbundet med nogle plusbeboere såsom at kontrollere, at de overholder forskellige udgangsregler og andre behandlingsmæssige tiltag. For nogen beboere frembyder personalet også sikkerhed, og en minusbeboer formulerer det på denne måde: *”Der er jo altid personale her, og det er jo også en sikkerhed. Hvis der er nogen, der er vildt ubehagelige overfor mig, så kan jeg altid gå til medarbejderne”* (M10). Selv om det er yderst sjældent, at det er

nødvendigt at henvende sig til personalet omkring ubehageligheder fra medbeboeres side, har personalet tilstedeværelse stor indflydelse på selve konceptet og hvordan udtyndingsmodellen fungerer i praksis. Det er i den henseende væsentligt, at beboerne ikke er hinandens formelle kontrollanter men, at den kontrol der udøves mellem beboerne er funderet i princippet om udøvelse af den primære uformelle sociale kontrol. Denne form for kontrol udøves fx af forældre og venner og er en del af et sammensat adfærdsmønster, hvor formålet med kontrollen er forligsorienteret (Balvig 2004:312). At denne form for uformel social kontrol er væsentligt for pensionen udtrykkes af en minusbeboer som, at man: *"Kontrollerer hinanden gennemgående"* (M3). Samtidig tyder det dog også på, at minusbeboerne alligevel føler en form for tryk ved bevidstheden om, at der også er personer i miljøet, der kan disponere over de sanktionsmuligheder, som den formelle sociale kontrol indbefatter.

4.4. Hvordan foregår normpåvirkningen mellem minus og plus?

Normpåvirkningen udtrykker sig overvejende i dagligdagssituationer, hvor formålet ikke behøver være normbearbejdning, men et ønske om at opnå et fælles gode. I perioden med deltagerobservation observerede jeg følgende scenarium udspille sig mellem en plus og en minusbeboer. Situationen varede omtrent 1 time og vedrørte en diskussion om en fødselsdagsfest. De to personer har fødselsdage tæt på hinanden, og minusbeboeren ville gerne holde en fælles fødselsdagsfest. Plusbeboeren afviste ideen med, at fødselsdage aldrig havde haft nogen betydning for ham. Minusbeboeren var uforstående overfor dette og mente, at fødselsdagen er den vigtigste dag på året, og at den derfor naturligvis skal fejres. Plusbeboeren fastholdt imidlertid, at han ikke fandt nogen anledning til at fejre sin fødselsdag. Minusbeboeren virkede uanfægtet af dette og fortsatte samtalen med at opremse sine gaveønsker, og hvem de i fællesskab kunne invitere til fødselsdagsfesten. Minusbeboeren spurgte ind til plusbeboerens livretter og planlagde herefter menuen, så den tilgodeså begge personer. De to personer så herefter Tv i lidt tid, hvor minusbeboeren under programmet fra tid til anden omtalte fødselsdagen. Plusbeboerne sagde ikke noget, men forsøgte angiveligt at følge med i Tv programmet. Ugen efter holdte de to en fælles fødselsdagsfest, hvor hver især havde inviteret gæster. Begge parter havde tillige sørget for fødselsdagsgaver til hinanden.

Situationen med planlægning af fælles fødselsdag viser, hvordan minusbeboeren overtaler plusbeboeren til nye praksisformer, fordi forventningen er, at der er tale om et positivt udbytte for begge parter. I interviewfasen bad jeg den involverede minusbeboer kommentere episoden, hvor den pågældende forklarede at: *"Jeg lægger umiddelbart ikke de store tanker i det, men jeg tror at nogle af de ting, som jeg synes er vigtige, også kan være godt for andre"* (M6). Minusbeboeren overfører med andre ord sine normer og værdier med devisen om, hvad der er godt for mig, er også godt for dig. Denne strategi kan angiveligt kun lade sig gøre, fordi de to parter er ligestillede i deres samværsform som beboere. Hvis behandlersystemet på samme måde forsøgte at påtvinge normer for praksis fx, hvordan man skal holde sin fødselsdag, ville det med høj sandsynlighed

afstedkomme reaktioner i retning af modstand og oppositionel adfærd. I dette tilfælde tyder det på, at beboerne indordner sig hinanden, fordi de søger hinandens accept og anerkendelse. Der er intet, der umiddelbart tyder på, at minusbeboeren i sådanne situationer udsættes for overførsel af ikke-konventionelle normer fra plusbeboeren. Minusbeboeren får tværtimod stimuleret sine evner til at argumentere for en vanskelig sag.

Undersøgelsen har således fundet, at normpåvirkningen for det første tager udgangspunkt i et sæt holdninger, der efterfølges af praktiske handleanvisninger i den forbindelse. Normoverførslen er lykkedes i det øjeblik normen videreføres gennem aktive handlestrategier. Det virker plausibelt, at eksemplet med normbearbejdning omkring fødselsdagsfest, kan overføres til andre områder af livet fx konflikthåndtering, hvor et normsæt kan være forankret i dialog. Gennem samtalens kunst vises praksisformer og i det øjeblik den pågældende er i stand til at argumentere for sin sag, er cirklen sluttet, og normen er implementeret som en aktiv handlingsstrategi.

4.4.1. Den blotte tilstedeværelse af ikke-kriminelt belastede personer

Når minusbeboerne stilles spørgsmål om, hvad de foretager af normregulerende adfærd overfor plusbeboerne, er det umiddelbare svar, at de ikke gør andet, end at være sig selv. En minusbeboer fortæller, at vedkommende selv: *"Bare går rundt og snakker lidt med folk. Jeg siger på ingen måde til folk, hvad de skal. Slet ikke"* (M9). Minusbeboerne behandler heller ikke plusbeboerne på en bestemt måde og angiver at være: *"Ligeså provokerende over for dem som over for andre"* (M6). Spørgsmålet er, hvordan det: *"Bare at være der"* (M11), og behandle personer på samme måde som alle andre har en positiv indflydelse på kriminelt belastede?

Plusbeboerne udtrykker generel anerkendelse over – men også forundring over – at ikke-kriminelle vælger at bo frivilligt på en af kriminalforsorgens institutioner sammen med dem. En minusbeboer fortæller i forlængelse heraf, at flere plusbeboere siger: *"Hvis de havde været minusser, så havde de ikke flyttet ind her"* (M11). Måske på grund af anerkendelse over, at minusbeboerne vælger at bo på pensionen frivilligt sammen med kriminelt belastede, udtrykker plusbeboere større accept og rummelighed, end de udtrykker overfor tilsvarende plusbeboere. En minusbeboer fortæller:

"Der var to plussere i min gruppe og de kunne slet ikke sammen. Det kunne man meget hurtigt mærke. Den ene plusser fór hurtigt i flint overfor den anden. Hvis jeg havde sagt det samme, ville der ikke være sket det samme. Jeg havde fået en brummen, og så havde vi snakket om det, og så havde den ikke været længere." (M2)

En minusbeboer beskriver i forlængelse heraf, at vedkommende tror at: *"Den effekt vi har, er en moderering af deres adfærd, som bliver opildnet i fængslet"* (M8). Minusbeboernes tilstedeværelse betyder med andre ord, at adfærden reguleres, modereres og bliver mindre udadreagerende. Det kan

blandt andet skyldes, at minusbeboerne generelt er: *”Lidt mere tålmodige, hvor mange plussere har en kortere lunte”* (M11). På forespørgsel om minusbeboerne mener, at de bliver mere temperamentsfulde er svaret, at de snarere oplever det modsatte – de føler, at de også bliver mere rummelige og forstående af at bo sammen med kriminelt belastede.

Beboerne er forskellige – både plus- og minusbeboere – men beboerne har også forskellige præferencer, hvilket i nogen situationer kan skabe gnidninger mellem beboerne uanset status som plus eller minus. En minusbeboer fortæller:

”Man bliver tvunget ud i nogle dagligdags ting, hvor man skal omgås hinanden, og der kommer unægtelig konflikter, fordi man har forskellige standarder til toilet, køkken, indkøb, hvordan man skal opføre sig i huset, om man må larme. Når man har så stor en kontaktflade, så kommer der også gnidninger og dermed også konflikter. Det har derfor en positiv effekt på sådanne ting som tolerance og solidaritet.” (M8).

Alene det, at beboerne lever så tæt sammen, hvor de tillige også: *”Deler toiletter og skal have det hele til at fungere”*(M7) betyder, at konflikthåndtering og kompromiser bliver en del af dagligdagen, når så mange forskellige mennesker lever tæt op af hinanden.

4.4.2. Stimulering af kommunikative færdigheder

Plusbeboernes kommunikationsform opleves som meget forskellig fra den måde, som minusbeboerne er vant til at kommunikere på. Nytilkomne plusbeboere, der er udstationeret fra fængsel, går sjældent i dialog og indgår kun undtagelsesvist kompromis under meningsudvekslinger (M7). En minusbeboer beskriver den udvikling en plusbeboer har gennemgået i den tid, de har boet sammen på følgende måde:

”Da jeg flyttede ind, havde han været her i nogle måneder. Hvis en person var stejl, blev han endnu mere stejl. Der var intet kompromis (...) Nu kan man diskutere med ham uden, at han går op i en spids eller stejler (...) Alle, der kommer herud, rykker sig i forhold til at kunne håndtere dagligdagsproblemer.” (M4).

I dette tilfælde beskrives ligeledes, at plusbeboeren udvikler en evne til at indgå kompromis og på sigt indlærer kommunikative færdigheder. Det skyldes angiveligt, at samtlige beboere må argumentere for holdninger om stort og småt. Plusbeboerne udfordres endvidere af minusbeboerne i forskellige hverdagsagtige situationer, hvor de kontinuerligt spørges og skal redegøre for ting, som de måske ikke tidligere har reflekteret over. Når de kommunikative evner på denne måde stimuleres, giver det derfor ressourcer til på sigt at håndtere dagligdagsproblemer. Når en

minusbeboer tillige spørger af ægte interesse, kan det også være svært at undslå at svare. En minusbeboer forklarer følgende:

”Nogen gange stiller jeg også en masse spørgsmål. Han er ikke så vild med at svare på dem (...) Han er jo muslim, og det synes jeg er interessant i forhold til at bo her (...). Han siger tit, at jeg ikke må spørge om sådan noget, men han svarer alligevel (ler).” (M10)

Citatet ovenfor illustrerer, at plusbeboeren overtales til at fortælle om sit religiøse tilhørsforhold, selv om vedkommende i første omgang ikke er så vild med at svare på spørgsmål vedrørende dette. Situationen har lighedstræk med hændelsen, der vedrørte planlægningen af en fødselsdagsfest, hvor en plusbeboer blev overtalende til at holde sin fødselsdagsfest sammen med en minusbeboer uanset, at den pågældende ikke udtrykte interesse i første omgang. De forskellige situationer, der opstår spontant i hverdagslivet mellem plus- og minusbeboere betyder derfor, at plusbeboeren udfordres på holdninger og normer omkring forskellige aspekter af tilværelsen og i dette tilfælde endda om normer i forhold til religiøs praksis. At dømme efter karakteren af relationer parterne imellem, har det angiveligt ikke negative følger.

Af deltagerobservationen fremgik det, at plus og minusbeboere ofte tog på indkøbsture sammen, spillede badminton sammen, tog til koncerter og i biografen sammen – og dette foregik tilsyneladende ganske frivilligt og til glæde for begge parter. Disse aktiviteter opstår dog ikke altid af sig selv, og en minusbeboer udtrykker: *”Det har jeg lært ved at være herude er, at nogle gange skal folk pushes lidt”* (M6). Plusbeboerne skal med andre ord nogle gange stimuleres direkte og vedvarende til at gøre ting, som de ikke har gjort hidtil, eller som de måske ikke har erfaringer med, som det også blev observeret i scenariet vedrørende planlægning af en fælles fødselsdagsfest.

Det samme gør sig gældende i forhold til sociale relationer, hvor mange plusbeboere er vant til, at relationen ophører på det tidspunkt, hvor den pågældende flytter. En minusbeboer har derfor oplevet, at flere plusbeboere har udtrykt overraskelse over, at minusbeboeren: *”Gerne vil bibeholde kontakten med dem, selv efter at de er flyttet. Send en mail, en sms eller kom forbi. Det var ikke bare for nu. Jeg har ikke bare fået dig til at krænge dig ud, fordi jeg var lidt nysgerrig og ville føle mig hellig. Der er mere i det”* (M2).

Ligesom tidligere gennemførte undersøgelser af Pension Skejby har dokumenteret (Knudsen 1984, Minke 2006a), at relationer mellem nogle minus- og plusbeboere fortsætter efter opholdet, er dette fortsat praksis, om end det er blevet vanskeligere at skabe tætte og fortrolige relationer mellem plus og minusbeboerne qua den meget korte udslusningsfase, som langtidsindsatte plusbeboere har mulighed for anno 2010.

4.4.3. Rollemodeller

Om en person er social ansvarlig er særlig tydelig i de situationer, hvor vedkommende forventes at leve op til sine kollektive forpligtelser. I de situationer mente flere minusbeboere, at minusbeboerens vilje til at leve op til deres ansvar var særlig vigtig fordi: *"Hvis minusser ikke kan leve op til reglerne, hvordan skal plusserne så kunne gøre det?"*(M3). På den måde ser minusbeboerne sig som en form for rollemodeller i forhold til at overholde ordensreglerne på pensionen, men rollemodel skal især forstås ud fra forventningen om at tage socialt ansvar for hinanden og mindre i en eksplicit kriminalpræventiv henseende.

Qua de brede visitationskriterier med udgangspunktet at der skal være plads til alle, der har lyst og interesse for konceptet, er der minusbeboere, hvor det har vist sig, at de fungerede mindre godt socialt og praktisk. I forlængelse heraf udtrykte flere minusbeboere, at de var uforstående overfor, hvordan disse personer kunne være foregangsbilleder eller rollemodeller for plusbeboerne.

Problemet blev opfattet som, at den pågældende i højere grad var påvirkelig end reelt påvirkede andre mennesker (M8). Disse minusbeboere blev ikke rigtig opfattet som minusbeboer i typisk forstand, men befandt sig så at sige i en form for 'gråzone' mellem plus- og minusbeboere, hvor de i nogle tilfælde kunne have en grænseoverskridende adfærd i forhold til forskellige former for forbrug. Det kunne også dreje sig om, at minusbeboeren ikke overholdte sine fælles forpligtelser såsom at rydde op efter sig selv, købe ind, lave mad mv. Denne form for adfærd betegner forstanderen som 'negativ adfærd', der ikke i sig selv kendetegner plusbeboeres adfærd, men som har en negativ virkning på de sociale omgivelser generelt.

Omvendt kan man hævde, at 'gråzonebeboerne' kan bevirke, at eventuelle forskelle mellem plus- og minusbeboere reduceres på en række områder, hvorfor plus/minus grupperne derfor ikke er hinandens diametrale modsætning. Dels giver 'gråzonebeboerne' også plusbeboerne muligheden for at påtage sig rollen som positiv rollemodel for minusbeboeren på områder, hvor plusbeboeren ikke har udtalte problemer. Dette kan bevirke, at plusbeboeren ikke alene opfatter sig som en belastning, der altid er den hjælpesøgende part, men som et menneske, der også kan bidrage med social støtte til andre mennesker.

4.4.4. Personlig udvikling

Beboergruppen er på mange måder heterogen og udtrykker forskellige smagsdistinktioner. En minusbeboere sammenligner derfor sit ophold med en backpackerrejse med de fordele og ulemper det omfatter. Dels er der samme risiko for at få gode såvel som mindre gode oplevelser både i forhold til kulinariske oplevelser og de mennesker, som man møder undervejs. Ligesom at de fleste mennesker opnår erfaringer og påvirkes af en backpackerrejse, er det samme tilfældet med opholdet på Pension Skejby. Samtlige minusbeboere hævder således, at de påvirkes af at bo på Pension Skejby på det personlige plan. En minusbeboer beskriver fx, at vedkommende tidligere nærede stor medfølelse for ofrene for kriminalitet, og havde den indstilling at kriminelle: *"Bare skal spærres*

inde, indtil de kratter af” (M6). Igennem det personlige bekendtskab med kriminelt belastede og med viden i forhold til strafniveau i forskellige sager, er synet på kriminalitet og straf blevet nuanceret under opholdet. Stort set samtlige minusbeboere udtrykker samtidig i forlængelse hertil, at de har opnået en langt større social forståelse, end de havde tidligere. En minusbeboer fortæller:

”Jeg har fået sindssygt meget ud at bo her (...). Jeg har lært at lave mad og rydde op og har fået nogle rap over fingrene undervejs, fordi jeg ikke har gjort det, som jeg skulle, og det var fair nok. Jeg har også lært at håndtere konflikter. Jeg har lært rigtig meget, og jeg føler, at jeg er blevet et større og mere åbent menneske.” (M8).

Den personlige udvikling omfatter en højere grad af rummelighed, en større tolerance overfor andre mennesker og kompetencer i retning af konflikthåndtering. Derudover har vedkommende fået lært sig grundlæggende praktiske færdigheder såsom at lave mad og rydde op. Flere minusbeboere er i starten af 20’erne og flere har ganske kort erfaring med at klare husholdningen. Omvendt er flere plusbeboere ældre og flere har stiftet familie og har større erfaring med at klare egen husholdning. Hvis den uerfarne minusbeboer efterlader et kaotisk køkken eller serverer uspiselige middagsretter, træder de ældre plusbeboere ofte i karakter og lærer den unge, hvordan man begår sig i en husholdning. Relationen mellem de to er i sagens natur ikke den samme relation, der er i rollerne som forældre og barn. På denne måde har minusbeboeren ikke den samme form for modstand, som vedkommende kan have overfor sine forældre i forhold til praktiske gøremål.

En minusbeboer fortæller endvidere, at vedkommende forud for indflytningen ofte gik på værtshus og drak sig meget beruset flere gange om ugen. Minusbeboeren kan vælge at fortsætte en sådan livsstil, men det tyder på, at fordi der er tale om et forpligtende fællesskab på pensionen, og at der ofte planlægges fællesaktiviteter, at der så vælges en livsstil, der involverer lidt færre besøg på værtshuse og mere socialt samvær ud fra den begrundelse, at: *”Jeg faktisk bedre kan lide at sidde og snakke med folk i stedet for at feste igennem, som jeg gjorde tidligere”* (M5). Der er altså tale om et valg og ikke om tvang. Nogle minusbeboere fortæller endvidere, at de forud for indflytningen havde periodevis forbrug af cannabis. Dette forbrug ophørte fuldstændig ved indflytningen, idet: *”Man bliver meget bevidst om, at det gør man ikke, når man er her”* (M4). Denne indstilling er ikke alene funderet i de formelle regler på pensionen men af hensyn til de plusbeboere, der har været ude i et omfattende misbrug af alkohol eller stoffer. Minusbeboere føler derfor, at de på sin vis bør statuere et godt eksempel omkring forbrug af alkohol og euforiserende stoffer, hvor man kan hævde, at deres livsstil ændres i en mere afholdende og fornuftig retning under opholdet. Indtrykket understøttes ligeledes af tidligere gennemførte kvalitative undersøgelser (Knudsen 1984).

Afhængig af hvilket perspektiv man anlægger på analysen, kan man derfor på den ene side hævde, at der er tale om positiv normoverførsel til minusbeboeren, hvor den pågældende påtager sig mere socialt ansvar og sociale forpligtelser samt optager en fornuftigere livsstil. På den anden side

kan man hævde, at minusbeboeren i en meget ung alder pålægges en fornuftig og velorganiseret tilværelse med meget ansvar.

Der er selvfølgelig minusbeboere, der har haft mindre heldige forløb på pensionen af forskellige årsager. I perioden med deltagerobservation var der en minusbeboer, der fik besøg af sin forælder, der havde boet på Pension Skejby som minusbeboer i 1980'erne. Jeg havde en samtale med den pågældende, der retrospektivt vurderede opholdet dengang som 'en blandet fornøjelse'. Dette skyldtes blandt andet, at flere plusbeboere havde haft omfattende problemer med alkohol- og stofmisbrug. Personalegruppen var i samme periode helt eller delvis fraværende. Dette medførte, at nogle minusbeboere fik et meget stort ansvar for medbeboere. Denne struktur havde forskellige ulykkelige hændelser til følge såsom dødsfald på grund af overdosis. Det er derfor tankevækkende, at den tidligere minusbeboer i sin beretning omtaler beboergruppen i positive vendinger, og at personalet havde svigtet sit ansvar over for beboerne.

Det er meget svært i nærværende undersøgelse, at fremkomme med kritik fra beboerne om konceptet med at udtynde kriminelt belastede personer. For minusbeboernes vedkommende skyldes det givetvis, at hvis de ikke bryder sig om boformen, kan de bare flytte igen. Men det er dog væsentligt, også at vie ulemper ved konceptet opmærksomhed. I første omgang vil analysen koncentrere sig om minusbeboernes subjektivt oplevede belastninger ved at bo på Pension Skejby.

4.4.5. Kompromisser som en del af dagligdagen

Det er åbenbart, at der er afsavn, når 25 personer indgår i et bofællesskab. Man bestemmer fx ikke selv over fællesindkøb, og ønsker man at følge en bestemt ernæring med mange grøntsager eller økologiske madvarer eller har andre ønsker til bestemte fællesindkøb, må man ofte indgå kompromisser i den retning (M1, M2, M9, M10, M11, M12).

På det sociale plan giver det også nogle begrænsninger, idet værelserne er så små, at det påvirker antallet af mulige besøgende på samme tid. Dette kan derfor påvirke hyppigheden af, hvor ofte man holder familiesammenkomster og kan i sidste ende have indflydelse på, hvor ofte man ser sin familie. Det er dog muligt at bruge fællesarealer til sammenkomster. Dette kan imidlertid være en belastning for familie og venner, der ikke kan bestemme, om de har lyst til at forholde sig til fremmede mennesker, hvoraf flere har begået alvorlig kriminalitet. Disse særlige sociale rammer, som omverden skal forholde sig til, har haft konsekvenser for en minusbeboer, hvor den pågældende fortæller at:

”Jeg havde inviteret en pige herud, og da hun fandt ud af, at det ikke bare var nogle, der havde forsøgt at stjæle en knallert men også folk i forvaring, som havde begået drab, så havde hun ikke lyst til at være her. Hun tog af sted med det samme og havde det helt skidt.”
(M11).

Gæsten til minusbeboeren, havde følt ubehag ved bevidstheden om, at sidde ved siden af en person, der var dømt for at have begået alvorlig personfarlig kriminalitet. Minusbeboeren forklarede i den forbindelse, at man måtte medregne dette forhold som minusbeboer. Det er slet ikke givet på forhånd, at andre personer – såsom medstuderende, familie og venner udenfor pensionen – har den samme holdning til kriminelt belastede som minusbeboeren. I nogle tilfælde er det derfor vanskeligt at opretholde kontakt med personer, der ikke deler det samme syn på kriminelt belastede som minusbeboeren, når minusbeboeren vælger en boform, der omfatter fællesskab med (tidligere) kriminelle.

Derudover kan det i høj grad udfordre omverdens syn på den person, der har valgt at bo sammen med kriminelle. Forventningen til minusbeboeren kan være, at de i hvilken som helst situation må argumentere for, hvorfor og hvordan vi straffer, diskutere strafferammer eller andre retspolitiske emner. Alene af denne årsag afholder nogle minusbeboere i bestemte sociale sammenhænge sig fra at fortælle, hvor de bor. Nogle minusbeboere oplever også drillerier fra medstuderende eller kollegaer om, at de bor: *"Ude ved de kriminelle"* (M10), hvor det er sagt på sådan en måde, at minusbeboeren opfattes som naiv, tolerant og 'politisk korrekt'. I sådanne situationer vælger nogle minusbeboere at forklare bo-konceptet og argumentere for boformen, imens andre minusbeboere resignerer og lader omgivelserne tro, hvad de vil. Der er dog ingen tvivl om, at flere minusbeboere ofte finder det meget trættende, at skulle argumentere for deres livsstil især fordi, erfaringen er, at andre mennesker ikke rigtig forstår konceptet fuldt ud. Dette kræver på det nærmeste, at man har været en del af det, og har fulgt livet på nærmeste hold. Flere minusbeboere bliver derfor stødt over, at deres medboere af omgivelserne reduceres til en 'gruppe af kriminelle', hvor der ikke tages højde for de øvrige personlige facetter (M5, M6, M10, M11).

4.4.6. En uforudsigelig hverdag

Det kan endvidere være svært at bo sammen med kriminelt belastede på den måde, at mange har en særlig historie med alvorlige sociale problemer. Det betyder, at minusbeboeren må forholde sig til forskellige sociale problemer og derved kan pålægges bekymringer over andre menneskers livssituation (M2, M6). En minusbeboer beskriver i den sammenhæng, at flere personlige fortællinger har betydet, at den pågældende har haft store frustrationer på vegne af en plusbeboer. Det har fx drejet sig om langsommelig sagsbehandling eller myndighedernes håndtering af forhold vedrørende plusbeboeren. Derudover er der også ofte knyttet særlige fortællinger til personer, der har været kriminelt belastede og: *"Hvor folk har en historie som er anderledes, hvor der er fjender, der gør ekstreme ting"* (M11). I forlængelse heraf var der – som et ganske enestående tilfælde – en bilbombe, der var monteret i en plusbeboers bil, som detonerede på pensionens parkeringsplads i juni måned 2010. Bombesprængningen forårsagede lykkeligvis alene materiel skade. Episoden medførte hverken udflytninger eller ved forespørgsel ej heller utryghed blandt minusbeboerne efterfølgende. Omvendt gav det en bevidstgørelse om, at der kunne være: *"En forøget risiko ved at være i et miljø, hvor folk under pres handler ekstremt"* (M11).

Personen, hvis bil bomben detonerede i, blev af sikkerhedsmæssige hensyn overført til lukket fængsel til videre afsoning. Når en plusbeboer på denne måde forsvinder fra beboergruppen uden forudgående varsel, udsættes minusbeboerne for oplevelse af tab af sociale relationer. Har en person boet på pensionen en længere periode, kan det være følelsesmæssigt hårdt at være udsat for tab af relationer på grund af uforudsete omstændigheder. En negativ sideeffekt er, at det kan være følelsesmæssigt hårdt at udsætte sig selv for gentagne tab af relationer (M6).

Direkte adspurgt om kriminalitet siger minusbeboerne, at de på ingen måde føler, at de er blevet opfordret til eller stimuleret til at begå kriminalitet ved at bo sammen med kriminelt belastede personer. Flere minusbeboere mener tværtimod, at de er blevet afskrækket på den måde, at de ved selvsyn har oplevet de store personlige, sociale og økonomiske omkostninger, som samfundets formelle sanktionssystem også omfatter (Kvsgaard 1998, Tranæs & Geerdsen 2008). Spørgsmålet er imidlertid, om minusbeboernes normer ændrer sig på sigt en sådan måde, at der kan være tale om en forhøjet risiko for kriminalitet. Samtlige minusbeboere i undersøgelsen tilkendegiver dog, at de ikke mener, at dette er tilfældet, men nogle normer ændrer sig dog i retning af, at forskellige former for afvigelser gradueres til at opfattes mindre alvorligt (M2, M11).

På spørgsmålet om minusbeboerne påvirkes i en særlig retning, er det nærliggende at forholde sig til fordelingsfaktoren eller udtyndingsforholdet mellem kriminelle og ikke-kriminelle. Man kan nemlig forestille sig, at et personmiljø med en stor overvægt af kriminelt belastede vil have en negativ effekt og påvirke i en kriminalitetsfremmende retning sammenlignet med et miljø med en overvægt af ikke-kriminelt belastede.

4.5. Plus-minus fordelingen

Af en beskrivelse af Pension Skejby's principper er anført, at minusbeboerne ikke må overstige 40 pct. af pensionens beboerantal (Pension Skejby 2007:4). Dette skyldes blandt andet økonomiske overvejelser, idet normeringen på to medarbejdere er den samme, uanset om der er fem eller ti strafafsonere. Man kan imidlertid forestille sig, at balancen mellem plus og minusbeboere også har stor betydning for den kriminalpræventive indsats for plusbeboerne men også i forhold til risikoen for at minusbeboerne påvirkes i negativ retning. I den nedenstående tabel fremgår procentfordelingen mellem plus- og minus fra perioden 2005-2009 beregnet efter det absolutte belæg på Pension Skejby. Tidligere år er ikke inkluderet, idet pensionernes belæg ikke blev opgjort særskilt af kriminalforsorgen på daværende tidspunkt:

Tabel 1: Procentfordelingen mellem plus- og minusbeboere i perioden 2005-2009

Årstal	Gennemsnitligt belæg	Minusbeboernes andel af belægget	Minus/plus procentandel af belægget
2009.....	24,1	11,5	48 – 52 pct.
2008.....	24,5	9,1	32 – 68 pct.
2007.....	25,4	10,6	42 – 58 pct.
2006.....	28,2	10,1	36 – 64 pct.
2005.....	25,5	7,9	31 – 69 pct.
Gennemsnit....	25,5	9,8	38 – 62 pct.

Kolonnen 'Gennemsnitligt belæg' beregnes efter pensionens samlede kapacitet og udtrykker, i hvor høj grad pladserne er udnyttet beregnet efter antal personer. I hele den angivne periode rådede Pension Skejby over 25 pladser. Eftersom pensionen alene råder over 25 pladser, har der derfor været overbelæg i perioden 2005-2007. Det højeste belæg findes i 2006 med et gennemsnit på 28,2 personer. Pladsmanglen blev blandt andet løst ved at opstille en campingvogn på pensionens grund med plads til en person. Det laveste belæg var i 2009 med 24,1. Beregnes gennemsnittet for hele perioden 2005-2009 fremgår det, at det gennemsnitlige belæg var på 25,5. Altså et konstant overbelæg.

Af kolonnen 'Minusbeboernes andel af belægget' fremgår det, at der er forskel fra det ene år til det andet i forhold til, hvor mange minusbeboere, der bor på pensionen. I 2009 udgjorde minusbeboerne den højeste andel af belægget med i gennemsnit 11,5 person ud af de 25 pladser. I 2007 udgjorde minusbeboerne blot 7,9 i gennemsnit. Den gennemsnitlige andel af minusbeboere for hele perioden 2005-2009 er på 9,8.

Af kolonnen med oplysninger om 'Minus/plus procentandel af belægget' fremgår procentandelen og dermed udtyndingsforholdet de to grupper imellem. Den største forskel findes i kalenderåret 2005 sammenlignet med 2009, hvor det i 2005 i gennemsnit blot var hver tredje beboer, der var minusbeboer, imens det i 2009 var knapt halvdelen. Det er derfor alene tilnærmelsesvist, at balancen på 40:60 opretholdes. Gennemsnittet for perioden 2005-2009 er dog på 38:62 altså meget tæt på det ideelle udtyndingsforhold på 40:60.

På tidspunktet for den kvalitative undersøgelse i september/oktober 2010 var fordelingen således, at der var indskrevet 12 minus- og 10 plusbeboere altså en balance på 55:45, hvor minusbeboerne var overrepræsenterede.²¹ Minusbeboerne mente ikke, at denne fordeling var hensigtsmæssig, idet pensionen i højere grad fik karakter af et kollegium, hvad flere minusbeboerne ikke fandt hensigtsmæssig (M2, M4, M5, M8, M11, M12). Holdningen er imidlertid også, at de ikke må blive for få i antal, da de derved har sværere ved at sætte deres mening igennem. Som eksempel herpå beskrev en minusbeboer en situation, hvor der var forsvundet madvarer fra

²¹ Perioden hvor minusbeboerne var overrepræsenteret, blev udlignet november 2010, hvor fordelingen blev 12 minus- og 13 plusbeboere altså en udtynding på henholdsvis 48:52.

gruppens køleskab. Gruppens plusbeboere mente, at løsningen måtte være at sætte en hængelås på køleskabet. Det mente minusbeboeren var en dårlig løsning ikke mindst fordi, at hængelåsen ville signalere mistro over for de øvrige beboere på pensionen. Minusbeboeren forsøgte at overbevise plusbeboerne om, at problemet med de forsvundne madvarer måtte diskuteres på et beboermøde, hvor samtlige beboere på pensionen er til stede, men han fik ikke medhold i første omgang. Han forklarede følgende:

”Holdningen blandt plusserne var, at det med beboermøder kom man ingen vegne med. Det var lige på og hårdt – hængelås (...). Men det endte med, at vi ikke fik en hængelås, fordi så kom en anden minusbeboer i gruppen og sagde det samme som mig, og så var det fint nok. Men der følte jeg mig virkelig alene.” (M5).

Det var først, da yderligere en minusbeboer tilkendegav, at det var en uheldig løsning med hængelås på køleskabet, at plusbeboerne blev overbevist om, at den mest hensigtsmæssige løsning på problemet var at indgå i dialog med pensionens øvrige beboere og derved forsøge at løse problemet med tyveri af madvarer. Eksemplet tyder derfor på, at der i nogle tilfælde må være flere minusbeboere, der udtrykker den samme holdningsmæssige overbevisning for at overtale plusbeboere til andre handlestrategier. En minusbeboer har med andre ord ikke altid ressourcer eller potentiale nok til at påvirke en gruppe plusbeboere. Som en minusbeboer også udtrykker det: *”Hvis man ønsker resocialisering, er det godt, at man bliver påvirket fra flere og ikke bare en enkelt minusser”* (M11).

4.5.1. Uddynding med udgangspunkt i flere kriterier

Det er dog ikke alene den strafferetlige status som straffet/ikke-straffet, der har betydning for det sociale klima på pensionen og, hvordan beboerne påvirker hinanden i en positiv eller negativ retning. Som en minusbeboer formulerer det: *”Kommer det jo meget an på, hvilke folk du får ind”* (M7). Ifølge personalet, der varetager visitationen på Pension Skejby, afhænger optagelse af, hvem der allerede opholder sig på pensionen. Uddyndingen må derfor også tage hensyn til dette aspekt. Praksis viser, at yngre plusbeboere ofte har behov for højere grad af uddynding end ældre plusbeboere. Det skyldes, at yngre plusbeboere i højere grad fremtræder oppositionelle sammenlignet med ældre. Hvis der er mange yngre plusbeboere og færre minusbeboere, skal medarbejderne i højere grad intervenere, hvilket erfaringsmæssigt ikke har en positiv effekt på plusbeboernes adfærd. Det er endvidere veldokumenteret, at der er en stærk sammenhæng mellem kriminalitet og alder på den måde, at kriminaliteten falder i takt med stigende alder (Kyvsgaard 1998). Uddyndingen behøver derfor ikke nødvendigvis være ensidigt sammenhængende med kriminelle belastninger. Når det gælder social ansvarlighed og medansvar, kan ældre plusbeboere

lige så vel fungere som positive rollemodeller overfor de yngre beboere, uanset om disse har plus- eller minusstatus. En minusbeboer fortæller følgende:

”Det er måske ikke så meget med plus/minus men mere i forhold til alder (...) Også i forhold til mig selv, så der ikke går for meget teenager og fnidder fnadder i den. Det er rart med nogle lidt ældre herude (...) Der er lidt mere power i de ældre og ikke så meget flueknepperi (...) Det er fordelene ved plusserne. De er vant til nogle strukturer og ’det her gør jeg hver dag’. Toiletterne skal gøres rent og køkkenet skal ordnes. De ældre – især plussere – er gode til det.” (M6).

Hvad angår alder er det derfor væsentligt, at beboergruppen ikke alene udgøres af meget unge mennesker men, at gruppen også er udtyndet aldersmæssigt. Som minusbeboeren beskriver det: *”Er der lidt mere power i de ældre”* (M6) og dermed færre konflikter, når det gælder de praktiske aspekter af dagligdagen på pensionen.

Det er også væsentligt, at beboerne beskæftiger sig med forskellige ting både uddannelsesmæssigt og på arbejdsmarkedet. Som en minusbeboer beskriver det: *”Det går heller ikke, at det kun er studenter, der er i huset. Der skal også være nogle arbejdere”* (M3). Og en anden minusbeboer udtrykker det på denne måde: *”Der går også meget akademikersnak i den. Skal vi snakke om det her? Nogen gange er det også godt, men nogen gange er det også rart, hvis en siger, ’nu gør vi sådan her’.”* (M6).

Ifølge beboerne er det således også væsentligt, at udtyndingen tager højde for uddannelsesmæssig baggrund, idet der kan være en tendens til, at bestemte faggrupper taler for meget om tingene, før der sker konkret handling, hvor andre faggrupper måske handler, førend tingene er gennemdiskuteret. Udtyndingen omfatter heller ikke i dette tilfælde alene kriminel belastning, men at det er væsentligt, at der er forskellige socioøkonomiske grupper repræsenteret blandt beboerne. Den mest optimale fordeling af beboere er derfor også afhængig af andre faktorer end, om den pågældende er kriminelt belastet eller ej.

4.5.2. Opholdstiden som en betydningsfuld faktor

Det tyder også på, at fordelingen af minus- og plusbeboere (p-faktoren) må tage hensyn til, om en person forventes at opholde sig på pensionen igennem kortere eller længere tid. Hvis der generelt er tale om en større gennemstrømning af personer med korterevarende ophold, kan det få betydning for de former for relationer beboerne danner til hinanden, hvor de ikke får den fornødne tid til at udvikle den ’vi-følelse’, der er nødvendig i forhold til den særlige behandlingsmæssige tilgang som pensionen er forankret i. Udgangsreglerne for langtidsafsonere blev ændret med virkning fra den 15 marts 2002 på en sådan måde, at langtidsafsonere (plusbeboere) levnes kortere tid til udslusning sammenlignet med tidligere, hvor langtidsafsonere generelt havde mulighed for en længere

udslusningsperiode (Holten 2006). Minusbeboerne må således som udgangspunkt i højere grad være kulturformidlere af pensionens værdigrundlag og have interesse i at engagere sig socialt med mange forskellige personer over kort tid. Dette kan blive belastende på det personlige plan. En minusbeboer fortæller:

”Hvis jeg var den eneste minusser, ville jeg måske være sammen med fire plussere, der max var her i tre måneder. Hvor meget gider man så engagere sig? Med hensyn til fordeling af plussere og minusser, så har det måske en positiv effekt med flere minusser i og med, at minusserne bor her længere. Der bliver en større sammenhængskraft over tid.” (M12)

Tiden er således en vigtig dimension i udtyndingen af personmiljøet, hvor argumentet for et flertal af minusbeboere kan være, at de bor på pensionen i længere tid end plusbeboerne og derfor bliver den gruppe, der skaber stabilitet.

På Pension Skejby er det en udbredt forestilling, at de fleste minusbeboere kan klare at bo på pensionen i maksimum to år. Efter to år har de fleste svært ved fortsat at forholde sig interesseret til nytilkomne personer. Mætningspunktet skyldes derfor ikke mindst den store personudskiftning blandt beboerne. På interviewtidspunktet i 2010 havde de 12 minusbeboere i gennemsnit boet på pensionen i halvandet år. Det korteste ophold var på tre mdr., imens det længste var på knapt fire år. I det sidstnævnte tilfælde mente vedkommende sig ikke socialt udbrændt, men det skyldtes givetvis også dels en aktiv strategi fra vedkommende for at modvirke dette, og dels var der flere beboere i samme gruppe, der havde tilsvarende længerevarende ophold. I 2010 var der omvendt en stor andel af plusbeboere, der havde korte ophold qua en kort udslusningsperiode. Som følge heraf forekommer der en højere grad af udskiftning blandt plusbeboere, hvorfor der opstår det, som en minusbeboer betegner som en ”*svingdørsstemning*” (M11). Vedkommende fortæller videre:

”Der kommer mange igennem huset. Ind og ud igen. Det er ikke godt. Hver gang der kommer en ind, der kun skal være her i kort tid, så mister jeg noget engagement. Det er svært at give sig fuldt ud og være imødekommende og venlig. Det handler om livshistorier og bruge tid sammen og lytte. Det er hårdt at gøre det i et hus med 26 mennesker, der hele tiden skiftes ud (...) Svagheden ved stedet er helt klart hurtig udskiftning. Jeg kan heller ikke forstå, hvorfor udslusningen ikke er i længere tid? Du kan jo ikke blive påvirket i løbet af en måned.” (M11)

Samtlige minusbeboere beskriver på samme måde, at de oplever den store udskiftning belastende og i forhold til plusbeboerne opleves, at det kan være svært at integrere disse fuldt ud, når de kun bor på pensionen i kort tid. Som en minusbeboer beskriver det, er: ”*Det er svært for dem at opnå den der vi-følelse.*” (M10).

En anden minusbeboer tilkendegiver endvidere at: *"Relationerne og gruppens dynamik ikke får lov til at udvikle sig, når folk hopper ind og ud. Det er en ny situation, at det er blevet sådan"* (M7). De fleste relationer mellem plus- og minusbeboere kræver tid for at kunne udvikle sig som tillidsfulde, troværdige og stabile. Tid, tillid, troværdighed samt stabilitet er væsentlige ingredienser, når formålet er positiv social forandring hos personer, der ofte reagerer negativt på sociale behandlingstiltag. En væsentlig negativ sideeffekt af de ændrede udgangsregler for langtidsindsatte er derfor, at det kan være vanskeligt for plus- og minusbeboerne at indgå i stabile relationer og dermed udvikle den nødvendige 'vi-følelse'. I den tidligere gennemførte undersøgelse af Pension Skejby viste analysen, at ophold på længere tid end tre måneder havde den bedste effekt på recidiv. Det kan være svært at honorere med de nuværende skærpede udgangsregler og deraf følgende større vanskeligheder ved at blive udstationeret til pensionerne for en længerevarende periode (Minke 2006a).

4.6. Opsamlende på den kvalitative undersøgelse af Pension Skejby

Opsamlende på den kvalitative analyse er det fremgået, at Pension Skejby fortsat er funderet i princippet om udtynding af personmiljøet, hvor personer med kriminel belastning (plusbeboere) bor sammen med personer med ikke-kriminel belastning (minusbeboere). Minusbeboerne består overvejende af personer, der er yngre end 30 år. Hovedparten er studerende. Minusbeboerne bor frivilligt på pensionen, og hovedparten gør dette ud fra social interesse og med ønske om et indgå i et fællesskab med personer, der har levet en tilværelse forskellig fra deres egen. Det økonomiske aspekt spiller dog også en rolle, idet hovedparten af minusbeboerne er på SU og derfor har en begrænset indkomst.

Beboerne på Pension Skejby er inddelt i fire grupper bestående af fire til syv beboere i hver gruppe, hvor omtrent halvdelen udgøres af plusbeboere og den anden halvdel af minusbeboere. Hensigten med gruppeinddelingen er, at der udvikles en 'vi-følelse', der vurderes som vigtig i forhold til Pension Skejby's rehabiliterende og resocialiserende funktion for plusbeboerne. Grupperne har selvstændige økonomier og selvstændige husholdninger. Der afholdes ugentlige gruppemøder, hvor indholdet i møderne spænder fra løsning af praktiske forhold såsom rengøring, indkøb og madlavning. Andre emner er personlige samtaler om forskellige problemområder, hvor beboerne yder støtte og rådgivning til hinanden. Grupperne har tre faste medarbejdere/kontaktpersoner tilknyttet, der hver for sig deltager til gruppemøderne. De har dog en tilbagetrukket rolle i forbindelse med konfliktløsning og indtager funktionen som facilitator/tovholder for de sociale processer, der ønskes udspillet mellem beboerne. Konceptet og den pædagogiske tilgang er derfor baseret på mindst mulig intervention fra medarbejderens side, når det gælder konfliktløsning mellem beboerne. Erfaringen er, at den bedste effekt opnås, når beboerne bruger hinanden som sparringspartnere i forhold til indbyrdes problemer.

Undersøgelsen tyder på, at normudvekslingen mellem plus- og minusbeboere foregår til gruppemøder og i løbet af forskellige hverdagsituationer, hvor beboerne relaterer sig til hinanden.

Minusbeboerne udtrykker, at plusbeboernes adfærd modereres samt, at plusbeboerne lærer kommunikative færdigheder. Minusbeboerne lærer samtidig også kunsten at argumentere for en vanskelig sag. Minusbeboerne opfatter sig ikke rollemodeller i en kriminalpræventiv henseende men som positive rollemodeller omkring overholdelse af forskellige fælles forpligtigelser samt igennem anvendelse af andre konfliktløsningsstrategier, end plusbeboerne har brugt hidtil.

For de fleste minusbeboere er der tale om, at de gennemgår en personlig udvikling under opholdet og flere har en opfattelse af, at de er blevet mere rummelige og socialt forstående sammenlignet med tidligere. De fleste udvikler færdigheder i retning af evner til at indgå kompromisser, fordi dette er nødvendigt for at få hverdagen til at fungere. Flere minusbeboere udvikler endvidere også en mere afholdende livsstil under opholdet.

Det er meget vanskeligt at fremkomme med negative erfaringer fra minusbeboerne. Det skyldes givetvis, at de bor frivilligt på stedet og kan flytte, hvis de ikke bryder sig om boformen. Negative aspekter omfatter dog, at nogle minusbeboere på sigt kan blive socialt udbrændte, fordi der til tider er tale om en stor personudskiftning i beboergruppen.

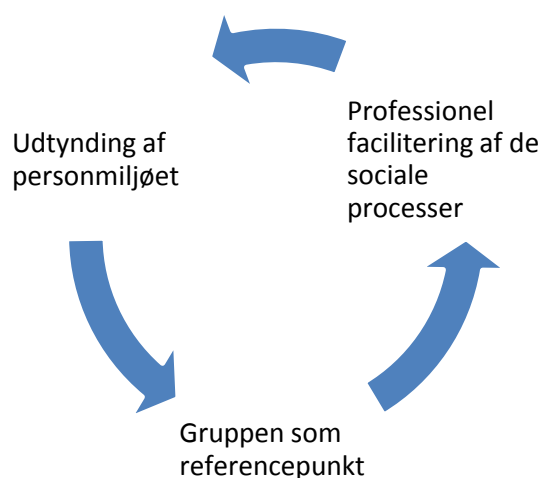
I den kvalitative undersøgelse er der ikke nogen minusbeboere, der opfatter sig selv som mere kriminelt orienteret sammenlignet med tiden før indflytning. Nogle normer ændrer sig dog i retning af, at former for afvigelser opfattes som mindre alvorligt sammenlignet med tidligere. Omkring sammensætningen af personmiljøet – altså den såkaldte udtynding – har undersøgelsen fundet, at udtyndingen af personmiljøet ikke alene omfatter, om en person er kriminelt belastet eller ej. Køn, alder og uddannelsesmæssig baggrund er ligeledes væsentlige udtyndingskriterier. Især i forhold til alder er erfaringen, at ældre plusbeboere også kan fungere som positive rollemodeller for de øvrige beboere.

4.7. Overordnet analyse af praksis på Pension Skejby

Det er fremgået, at et væsentligt element af tilgangen på Pension Skejby, er hensigten om en gruppebaseret læring mellem beboerne. Antagelsen er, at mennesker orienterer sig og tilpasser sin adfærd efter deres gruppemæssige tilhørsforhold. Idet beboerne allerede ved ankomsten tilknyttes en gruppe, der er specifikt afgrænset fra de øvrige grupper gennem tildeling af et nummer, bliver gruppen både opfattet af personen selv og omgivelserne som en gruppe jf. Mertons kriterier for gruppetilknytning, der blev beskrevet i kapitel 3. Det er særdeles vanskeligt at skifte gruppe i løbet af opholdet, så en beboer må uvægerligt betragte den konkrete gruppe som referencegruppe på pensionen. Den tidsmæssige dimension efterkommes på den måde, at de fleste grupper har beboere med forskellig anciennitet og kontinuerligt optager nye medlemmer. Der er derfor konstant personer i gruppen, der har interageret over tid. Gruppedynamikken forsøges optimeret på den måde, at den hele tiden har sigte på udtyndingsprincippet. Den gruppe som konstrueres som referencegruppe består derfor optimalt af personer, der lever op til forskellige objektive kriterier såsom mænd, kvinder, yngre, ældre, ufaglærte og faglærte, kriminelt belastede og ikke kriminelt belastede, forskellige kriminalitetsformer mv.

En minusbeboer konkluderer om sin rolle som minusbeboer og positiv normoverfører, at det ikke alene er minusbeboernes tilstedeværelse, der har effekt, men at det: ”*Er fællesskabet og huset der gør det*” (M7). Med fællesskabet henvises til det fællesskab, der opstår mellem beboerne, og med huset menes den behandlingsmæssige strategi strukturelt og ideologisk, som udmøntes både ledelsesmæssigt og på medarbejdersiden. Metoden til forandring af kriminelt belastede er derfor ikke alene udtynding af kriminelt belastede med ikke-kriminelt belastede, men triangulær, hvor flere forskellige tilgange må interagere for at opnå den synergieffekt, som omfatter praksis på Pension Skejby. Denne model er illustreret på følgende måde:

Figur 1: Skejby modellen med udgangspunkt i det overordnede værdigrundlag:

Figur 1 illustrerer, at tilgangen på Pension Skejby kan forstås som baseret på tre ligestillede og bærende principper nemlig *udtynding af personmiljøet*, *gruppen som referencepunkt* samt en *professionel facilitering af de sociale processer*, der foregår mellem beboerne. Det er vanskeligt at forestille sig, hvordan praksis kan udmøntes uden, at alle de tre tilgange er til stede.

Undersøgelsen tyder på, at det er væsentligt, at *udtyndingen af personmiljøet* tilstræber, at der er omtrent halvt af hver i forhold til kriminel belastning, men at der også udtyndes i forhold til andre kriterier, der har indflydelse på normer og adfærd såsom køn, alder og socioøkonomiske faktorer. Det kan forklares med, at der er forskellige årsager til kriminalitet, hvor nogle handlinger ikke per se behøver omfatte afvigende normer generelt, men vurderes afvigende i en specifik kontekst på et bestemt tidspunkt. I forlængelse heraf var der således en beboer på Pension Skejby, der havde overtrådt våbenlovgivningen og var straffet med frihedsstraf, hvor den samme handling for få år siden eller under andre samfundsmæssige omstændigheder ikke var blevet sanktioneret med en frihedsstraf. Spørgsmålet er i denne henseende, hvor kriminelt belastede vedkommende er, eller om problemstillingen med kriminalitet i virkeligheden skyldes uvidenhed og andre ulykkelige omstændigheder? Nærværende undersøgelse tyder derfor på, at udtyndingen også omfatter sociodemografiske faktorer nemlig køn, alder og uddannelse og derfor ikke alene om den

pågældende er dømt for en lovovertrædelse. Dette forhold betyder nemlig ikke nødvendigvis at betyde, at den pågældende udtrykker negativ adfærd i en kriminalitetsorienteret retning.

Strukturen omkring *gruppen som referencepunkt* og deraf gruppeinddelingen af beboerne i mindre enheder medfører intimitet og en høj grad af kendskab til hinanden, hvor der foregår social læring imellem personerne under de ugentlige gruppemøder men også under forskellige former for sociale aktiviteter fx indkøb, madlavning mv. mellem beboerne. Gruppesammenhænge er derved overvejende det naturlige referencepunkt.

Den professionelle facilitering af de sociale processer må være udfordrende for behandlingspersonale, der er uddannet til at tage ansvar for og styre behandlingsarbejdet. Ledelsesmæssigt – lokalt men også organisatorisk – må det ligeledes være en udfordring at have tillid til at denne alternative behandling og pædagogiske praksis, hvor meget 'arbejde' er lagt over til beboerne, har en positiv effekt. Tidligere undersøgelser af denne praksis tyder dog på, at dette er en velegnet strategi.

Det er i denne sammenhæng essentielt, at Skejby-modellens formulerede værdigrundlag og bærende principper tages ad notam af beboere og medarbejdere nemlig: at modarbejde kriminalitet, at modvirke samfundets udstødning af mennesker og at skabe grundlag for kulturel, social og personlig udvikling. Når disse principper kombineres med den beskrevne praksis tyder det på, at konceptet har en kriminalitetsreducerende effekt, hvad angår plusbeboerne. Spørgsmålet er, om der kan findes en negativ effekt kriminalitetsmæssigt, hvad angår minusbeboerne?

5. Bliver minus til plus? Belyst gennem kvantitative data

Det følgende kapitel består af resultaterne fra undersøgelsens kvantitative materiale til belysning af, om minusbeboerne bliver mere kriminelle af at bo sammen med kriminelt belastede personer. Kriminalitet er afgrænset til lovovertrædelser, der har ført til en fældende afgørelse altså ubetinget eller betinget frihedsstraf, bødestraf samt advarsel og tiltalefrafald. Observationsperioden for kriminalitet er målt fra datoen for udflytning af Pension Skejby og to år frem. Samme dato er overført fra personer i eksperimentalgruppen til matchpersoner i kontrolgruppen, hvorfor personerne er fulgt i den samme periode. Eksperimentalgruppen (minusbeboere) omfatter 408 personer og kontrolgruppen består af 1224 personer tilfældigt udtrukket af Danmarks Statistik på baggrund af matchning. Der indgår således i alt 1632 personer i analysepopulationen.

5.1. Kriminalitet – frekvens og alvorlighed

Opgørelsen viser, at 64 personer er idømt én eller flere strafferetlige afgørelser i en 2-årig observationsperiode.

De 64 personer fordeler sig ved, at 48 tilhører kontrolgruppen og 16 personer tilhører eksperimentalgruppen. Fordelingen af domfældte personer i undersøgelsen fremgår af tabel 2:

Tabel 2: Personer med fældende afgørelser for eksperimentalgruppe og kontrolgruppe i procentandele

	Pension Skejby	Kontrolgruppen	Fældende afgørelser i alt
Ja.....	4 pct.	4 pct.	4 pct. (N64)
Nej.....	96 pct.	96 pct.	96 pct. (N1568)
Total.....	100 pct. (N408)	100 pct. (N1224)	100 pct. (N1632)

Det fremgår af tabel 2, at der er 4 pct. af eksperimentalgruppen, der idømmes en fældende afgørelse i løbet af 2-årig observationsperiode. Det samme er tilfældet for kontrolgruppen. Pearsons χ^2 -test er på 1,000 og viser derfor klart, at der ikke er forskel mellem eksperimental- og kontrolgruppe. Hvad angår strafferetlige afgørelser, er der derfor ikke noget, der indikerer, at minusbeboerne bliver mere kriminelt belastede af at bo sammen med plusbeboere. Minusbeboerens kriminalitetsmønster ligner kontrolgruppens.

På spørgsmålet om der er forskel på afgørelsestypen mellem eksperimental- og kontrolgruppe viser fordelingen følgende:

Tabel 3: Afgørelsens karakter for eksperimentalgruppe og kontrolgruppe i procentandele

	Pension Skejby	Kontrolgruppen	Total
Ubetinget frihedsstraf/betinget frihedsstraf	31 pct.	40 pct.	37 pct.
Bødestraf	69 pct.	50 pct.	55 pct.
Tiltalefrafald	0	10 pct.	8 pct.
Total	100 pct. (N16)	100 pct. (N48)	100 pct. (N64)

Opgørelsen viser, at godt en tredjedel af samtlige afgørelser omfatter ubetingede eller betingede frihedsstraffe. Mere end halvdelen (55 pct.) af afgørelserne omfatter bødestraf. Tiltalefrafald omfatter alene 8 pct. af de samlede afgørelser. Det skal i øvrigt også bemærkes, at grupperne er så små, at en afgørelse kan ændre procentfordelingen imellem afgørelsestyperne markant. Når der kontrolleres for forskellen mellem eksperimentalgruppe og kontrolgruppen giver Pearsons χ^2 -test en p-værdi på 0,410. Der er derfor ikke noget i analysen, der tyder på, at minusbeboerne idømmes alvorligere afgørelser sammenlignet med kontrolgruppen.

På spørgsmålet om kriminalitetens alvorlighed er kriminalitetstyperne inddelt i kategorierne straffelovsovertrædelser, færdselslovovertrædelser og øvrige særlovsovertrædelser. Opgørelsen viser følgende:

Tabel 4: Kriminalitetstype for eksperimentalgruppe og kontrolgruppe i procentandele

	Pension Skejby	Kontrolgruppen	Total
Straffeloven	50 pct.	54 pct.	53 pct.
Færdselsloven	31 pct.	42 pct.	39 pct.
Øvrige særlovsovertrædelser	19 pct.	4 pct.	8 pct.
Antal personer total	100 pct. (N16)	100 pct. (N48)	100 pct. (N64)

Opgørelsen viser, at lidt mere end halvdelen (53 pct.) af samtlige afgørelser vedrører straffelovsovertrædelser og den anden halvdel vedrører overtrædelser af færdselsloven og øvrige særlovsovertrædelser. Når der kontrolleres for forskellen mellem eksperimentalgruppe og kontrolgruppen viser Pearsons χ^2 -test en p-værdi på 0,162. Der er derfor ikke statistisk signifikant forskel mellem Pension Skejby og kontrolgruppen. Det tyder derfor ikke på, at minusbeboerne udvikler et mere alvorligt kriminalitetsmønster, forstået som kriminalitetens alvorlighed, sammenlignet med kontrolgruppen. Det skal endvidere bemærkes, at karakteren af de 8 tilfælde af straffelovskriminalitet blandt minusbeboerne er forskellige typer af berigelseskriminalitet.

Når der kigges nærmere på kriminalitetsfrekvensen forstået som antal afgørelser i løbet af en 2-års observationsperiode, er fordelingen mellem Pension Skejby og kontrolgruppen følgende:

Tabel 5: Antal afgørelser (ubetinget, betinget, bøde) for eksperimentalgruppe og kontrolgruppe

	Pension Skejby	Kontrolgruppen	
1 afgørelse.....	15	38	53
2 afgørelser.....	1	7	8
3 afgørelser.....	0	3	3
Total.....	16 (N408)	48 (N1224)	64 (N1632)

Det fremgår af fordelingen, at 53 personer er idømt én fældende afgørelse. Otte personer er idømt to afgørelser og én person er idømt tre afgørelser i observationsperioden. Når der kontrolleres for forskellen mellem eksperimentalgruppe og kontrolgruppen giver en Pearsons χ^2 -test på 0,578. Det tyder derfor ikke på, at minusbeboerne fremtræder mere kriminelt aktive sammenlignet med kontrolgruppen.

6. Konklusion og sammenfatning

Denne undersøgelse har som hovedproblemstilling at besvare, om ikke-kriminelt belastede personer i højere grad registreres for kriminalitet, når de har boet sammen med kriminelt belastede i bofællesskabslignende strukturer på kriminalforsorgens Pension Skejby. Undersøgelsen giver endvidere eksempler på former for sociale processer og den normpåvirkning, der foregår mellem beboerne.

Pension Skejby er organisatorisk hjemmehørende som en del af Justitsministeriet, Direktoratet for Kriminalforsorgen. Pensionen er derfor underlagt kriminalforsorgens principprogram og en række fælles retningslinjer for kriminalforsorgens institutioner. Pension Skejby blev optaget som en del af kriminalforsorgen i 1973, og havde karakter af et socialt eksperiment på den måde, at omtrent halvdelen af beboerne består af kriminelt belastede personer ('plusbeboerne') og den anden halvdel udgøres af ikke-kriminelt belastede ('minusbeboere'). Det sociale eksperiment er funderet i antagelsen om, at ikke-kriminelt belastede personer har en positiv indflydelse på kriminelt belastede på den måde, at der forekommer en positiv normoverførsel fra ikke-kriminelt belastede til kriminelt belastede personer. En anden antagelse er endvidere, at kriminelt belastede personer i højere grad påvirkes i en positiv retning af ligestillede personer end af systemets repræsentanter.

Inspirationen til praksis på Pension Skejby kan findes med udgangspunkt i kriminologiske og sociologiske teoriretninger samt praksisformer, der blev formuleret i USA i 1950'erne og videreudviklet i løbet af 1960'erne. Et væsentligt element i overvejelserne var, at normpåvirkning bedst lader sig gøre blandt ligestillede i gruppelignende strukturer. For at dette kan lade sig gøre, er det væsentligt, at gruppe medlemmerne oplever en høj grad af 'vi-følelse' i forholdet til hinanden. Professionelt behandlingspersonale forventes som udgangspunkt at indtager rollen som tovholder/facilitator i de sociale processer, der foregår mellem de pågældende. Pension Skejby er ligeledes inspireret af en dansk militærpsykologisk undersøgelse, der blev gennemført indenfor det danske militær i starten af 1970'erne under ledelse af militærpsykologen Bent Rieneck. På baggrund af en række personlige spørgsmål blev 5000 værnepligtige inddelt i tre grupper som henholdsvis socialt egnet, socialt mindre egnet og socialt uegnet. Undersøgelsen konkluderede, at forløbet af militærtjeneste havde sammenhæng med prædiktionen som socialt egnet, socialt mindre egnet og socialt uegnet. Resultatet var, at de socialt uegnede fik flere disciplinærstraffe sammenlignet med de socialt egnede men, hvis de socialt uegnede var placeret i delinger med en overvægt af socialt egnede personer, fik de færre disciplinærstraffe. Personmiljøet havde derfor stor indflydelse på adfærden blandt socialt uegnede personer. Et meget væsentligt resultat af undersøgelsen var endvidere, at socialt egnede personer umiddelbart ikke var i risiko for at udvikle negativ adfærd, selv om de indgik i miljøer med socialt uegnede. De blev med andre ord ikke påvirket i en negativ retning. På denne baggrund konkluderede undersøgelsen, at resultaterne forsøgsvist kunne overføres til områder af kriminalpolitisk art såsom behandling af kriminelt belastede.

Inspirationen til praksis med at udtynde kriminelt belastede med ikke-kriminelt belastede, den gruppebaserede behandlingstilgang, beboergruppens medansvar for rehabilitering og resocialisering samt systemrepræsentanternes relativt tilbagetrukne rolle i behandlingsarbejdet, kan derfor findes i de ovenstående tilgange.

Praksis på Pension Skejby har overordnet betragtet ikke ændret sig væsentligt i forhold til det oprindelige udgangspunkt i starten af 1970'erne. Visitationskriterierne for målgruppen har dog ændret sig i løbet af perioden. I starten omfattede minusbeboerne også af personer, der blev optaget som led i en kriminalpræventiv indsats. Denne praksis ophørte dog fra midten af 1990'erne, idet pensionens sociale og pædagogiske miljø på pensionen blev påvirket på en måde, der ikke stimulerende plusbeboerne i en konventionel retning. Fra 1989 ændredes målgruppen for plusbeboere til at omfatte alle aldersgrupper og dermed ikke længere kun for unge kriminelt belastede.

Der er gennemført en registerbaseret undersøgelse af nyere dato med udgangspunkt i et eksperimental- og kontrolgruppe design. Eksperimentalgruppen består af personer, der har afsonet på kriminalforsorgens Pension Skejby. Kontrolgruppen består af personer, der har afsonet på fire andre af kriminalforsorgens pensioner. Resultatet af de multivariate statistiske analyser er, at det har en positiv effekt, at integrere kriminelt belastede med ikke-kriminelt belastede på den måde, at kriminelt belastede har en lavere sandsynlighed for recidiv, når der sammenlignes med en kontrolgruppe. I analysen er der taget højde for de forskelle, der kan være mellem eksperimental- og kontrolgruppe og som kan have indflydelse på kriminalitetsniveauet såsom køn, alder, uddannelsesniveau, tidligere straffe og kriminalitetens art. Der er med ord fundet et lavere tilbagefald til kriminalitet blandt afsonere fra Pension Skejby sammenlignet med afsonere fra andre af kriminalforsorgens pensioner, hvor opholdet på Pension Skejby tilskrives en positiv effekt.

Minusbeboerne er på nuværende tidspunkt af sådan en størrelse, at det er muligt at gennemføre en undersøgelse af, om de omvendt udvikler kriminelle belastninger på grund af opholdet mellem kriminelt belastede personer.

Pension Skejby har anno 2010 25 pladser, hvoraf godt halvdelen (cirka 60 pct.) af pladserne er forbeholdt personer ('plusbeboerne'), der afsoner en frihedsstraf, og knapt halvdelen (cirka 40 pct.) af pladserne er forbeholdt personer ('minusbeboere'), der bor frivilligt på stedet. Optagelse som minusbeboer kræver som udgangspunkt, at vedkommende har en ren straffeattest. En plusbeboer kan derfor ikke blive til minusbeboer efter endt straf. Undersøgelsen viser, at hovedparten af minusbeboerne bor på Pension Skejby ud fra social interesse og med ønske om et indgå i et fællesskab med personer, der har levet en tilværelse forskellig fra deres egen. Det økonomiske aspekt har også betydning for valget af bostedet på den måde, at hovedparten af minusbeboerne er studerende og på SU, og som følge heraf har flere en begrænset indkomst. Husleje og udgifter til kost omfatter omtrent 2500 kr. pr. person i 2010.

Beboerne på Pension Skejby er inddelt i fire grupper, i hvilke omtrent halvdelen udgøres af plusbeboere og den anden halvdel af minusbeboere. Hensigten er, at beboerne udvikler en 'vifølelse', der er vigtig i forhold til Pension Skejby's rehabiliterende og resocialiserende funktion for

plusbeboerne. Grupperne har selvstændige økonomier og husholdninger. Hver gruppe holder ugentligt gruppemøde, der vedrører praktiske forhold fx rengøring, indkøb og madlavning. Til gruppemøderne drøfter beboerne også personlige forhold og yder derigennem støtte og rådgivning til hinanden. Grupperne har tre faste medarbejdere/kontaktpersoner tilknyttet, der hver for sig deltager i gruppemøderne. Medarbejderen til gruppemødet indtager en tilbagetrukket rolle i forbindelse med konfliktløsning og har overvejende funktionen som facilitator/tovholder for de sociale processer, der ønskes udspillet mellem beboerne. Konceptet og den pædagogiske tilgang er derfor baseret på mindst mulig intervention fra medarbejderens side, når det gælder konfliktløsning mellem beboerne.

Undersøgelsen viser, at beboerne ikke altid drøfter forskellige problemområder åbent på gruppemøderne. Sådanne problemområder kan omfatte vilkårsovertrædelser, hvor beboerne i nogle tilfælde vælger at drøfte sådanne overtrædelser ansigt til ansigt med pågældende. Antagelsen er, at det kan få alvorlige konsekvenser for den pågældende, hvis overtrædelserne kendes af medarbejderne. På trods af, at beboergruppen beholder nogen viden om hinanden i forholdet til medarbejderne, er behandlingsmiljøet ikke funderet i modsætningen 'os og dem'. Dette skyldes givetvis, at minusbeboerne ikke indgår i den samme form for asymmetrisk magtrelation med de ansatte, som plusbeboerne gør det.

Normudvekslingen mellem plus- og minusbeboere foregår både til gruppemøder men også i løbet af forskellige hverdagssituationer, hvor beboerne relaterer sig til hinanden. Disse situationer drejer sig både om praktiske forhold fx indkøb, madlavning og rengøring, samt når beboerne på kryds og tværs af status som plus- og minusbeboere tager på udflugter, dyrker sport eller holder forskellige sociale arrangementer sammen. Undersøgelsen viser, at minusbeboerne forsøger at overbevise plusbeboerne om normer for adfærd ud fra devisen, hvad der er godt for mig, må også være godt for dig. Normerne efterfølges endvidere af praktiske handleanvisninger, der lader sig gøre, fordi de to parter deler et hverdagsliv. En forklaring på, hvorfor strategien med at anvise andre (positive) normer for adfærd, tilsyneladende ofte lykkedes, kan også findes i, at beboerne uanset status opfatter hinanden som jævnbyrdige nemlig som beboere på Pension Skejby.

Minusbeboerne opfatter sig ikke som rollemodeller i en kriminalpræventiv henseende, men snarere som positive rollemodeller omkring overholdelse af kollektive pligter og som sparringspartnere i anvendelse af andre konfliktlösningstrategier, end plusbeboerne har brugt hidtil. Nogle minusbeboere beskriver i denne forbindelse enkelte minusbeboere, der betegnes som 'gråzonebeboere', der beskrives som 'påvirkelige' frem for at påvirke andre. Disse personer kan have svært ved at overholde forskellige aftaler, og andre 'gråzonebeboere' har problemer med forskellige former for overforbrug. 'Gråzonebeboerne' kan dog også opfattes som personer, der bygger bro mellem plus- og minus, så modsætningerne grupperne imellem som belastet/ikke-belastet ikke opleves for store.

De fleste minusbeboere fortæller, at de gennemgår en personlig udvikling under opholdet og mener, at de er blevet mere rummelige og socialt forstående sammenlignet med tidligere. Flere minusbeboere får også en mere afholdende livsstil, imens de bor på pensionen. Når minusbeboerne

skal beskrive negative aspekter ved at bo på Pension Skejby, beskriver nogle, at de bliver socialt udbrændte, blandt andet fordi der til tider er tale om en stor persongennemstrømning på pensionen. Den kvalitative undersøgelse viser, at der ikke er nogen minusbeboere, der opfatter sig selv som mere kriminelt orienteret sammenlignet med tiden før indflytning på pensionen. Enkelte beskriver dog, at nogle normer ændrer sig i retning af, at former for afvigelser opfattes som mindre alvorligt sammenlignet med tidligere.

Undersøgelsen viser, at udtyndingsfaktoren – altså fordelingen af kriminelt og ikke-kriminelt belastede personer – har indflydelse på, hvordan konceptet fungerer. Erfaringen er, at der ikke bør være for mange plusbeboere i personmiljøet, idet minusbeboerne derved har sværere ved at sætte deres mening igennem. Nogle minusbeboere udtrykker således, at det er sværere at påvirke plusbeboerne, hvis der kun er en minusbeboer i gruppen. Minusbeboerne udtrykker også, at erfaringen er, at der heller ikke må være for mange minusbeboere, hvilket er situationer, hvor minusbeboerne er i overtal, idet Pension Skejby dermed kan få karakter af et almindeligt kollegium. Praksis med at udtynde omtrent halvt af hver med en lidt højere andel af plusbeboere opleves som mest hensigtsmæssigt af de fleste minusbeboere.

For at opnå et godt socialt klima og et optimalt behandlingsmiljø er det dog ikke altid, at kriminel belastning er den vigtigste parameter at udtynde efter. Udtyndingsfaktoren (p-faktoren) må også tage hensyn til køn og alder, hvor erfaringen er, at yngre plusbeboere kræver en større grad af udtynding med minusbeboere. Det skyldes at yngre plusbeboere generelt fremstår mere oppositionelle i forhold til forskellige former for intervention. Alder har også betydning på den måde, at ældre plusbeboere i nogle situationer kan være positive rollemodeller overfor yngre beboere.

Den uddannelsesmæssige baggrund er også væsentlig at udtynde personmiljøet efter, hvor det mest optimale miljø er, når beboerne repræsenterer forskellige studieretninger og erhvervsgrøner. Det er også vigtigt, at beboergruppen sammensættes afhængig af oplysninger om opholdstiden. Når der er en stor gennemstrømning af personer, har det betydning for de relationer beboerne danner til hinanden. Hvis der er en overvægt af personer med korte ophold, er der ikke den fornødne tid til at udvikle den 'vi-følelse', der er væsentlig i forhold til den særlige behandlingsmæssige tilgang. Det er derfor beklageligt, at udgangsreglerne for langtidsafsonere blev ændret i 2002 på en sådan måde, at grupper af plusbeboere (langtidsindsatte) har kortere tid i udslusningsfasen, hvilket ofte afvikles på kriminalforsorgens pensioner, sammenlignet med tidligere.

En samlet analyse af praksis på Pension Skejby viser, at tilgangen kan forstås som baseret på tre ligestillede og bærende principper nemlig *udtynding af personmiljøet*, *gruppen som referencepunkt* samt en *professionel facilitering af de sociale processer*, der foregår mellem beboerne. Det er vanskeligt at forestille sig, hvordan praksis kan udmøntes uden, at alle de tre tilgange er til stede.

Den kvantitative undersøgelse er designet som en registerbaseret undersøgelse af begået kriminalitet. Der er til undersøgelsen dannet en eksperimentalgruppe, der består af personer, der har boet på Pension Skejby i perioden 1973-2010, hvor de pågældende ikke var kriminelt belastede forud for opholdet. Denne gruppe er af Danmarks Statistik matchet med tilfældigt udvalgte personer

fra befolkningen, hvor matchningen angår køn, alder, etnicitet, årgang, ankomstår, uddannelsesstatus og uddannelsesaktivitet (i gang eller ikke i gang med uddannelse) på tidspunktet for matchningen. Analysepopulationen består af 408 minusbeboere, der er matchet individuelt 1:3. Det vil sige, at kontrolgruppen består af 1224 personer. Observationsperioden for kriminalitet omfatter 2 år fra dato for fraflytning fra Pension Skejby. Samme dato er tildelt matchpersonen, hvorfor perioden for observation er identisk for eksperimentel- og kontrolgruppe. Kriminalitet er defineret som fældende afgørelser altså ubetinget og betinget frihedsstraffe, bøder, advarsler og tiltalefrafald.

Undersøgelsen viser, at 4 pct. (16 personer) fra eksperimentgruppen er blevet idømt en fældende afgørelse i observationsperioden. Det samme er tilfældet for 4 pct. (48 personer) i kontrolgruppen. En undersøgelse af sammenhængen mellem kriminalitet og ophold på Pension Skejby viser, at der ikke er forskel mellem eksperimentel- og kontrolgruppe. Undersøgelsen viser derfor, at personer, der har boet sammen med kriminelt belastede ikke optræder hyppigere i kriminalregistret sammenlignet med en kontrolgruppe.

Når det gælder afgørelsestypen er der heller ikke noget i analysen, der tyder på, at minusbeboerne idømmes alvorligere afgørelser sammenlignet med kontrolgruppen.

Undersøgelsen viser også, at eksperimentgruppen (minusbeboerne) ikke udvikler et mere alvorligt kriminalitetsmønster, forstået som alvorligheden af kriminalitetstypen, sammenlignet med kontrolgruppen.

Undersøgelsen har heller ikke fundet, at eksperimentgruppen (minusbeboerne) sammenlignet med kontrolgruppen fremstår mere kriminelt aktive, når kriminel aktivitet estimeres i antal afgørelser i en 2-årig observationsperiode.

På spørgsmålet om minus bliver til plus efter opholdet på Pension Skejby, må svaret være nej. Det er der ikke noget i denne undersøgelse, der tyder på.

Litteraturliste

Balvig, Flemming (2004 [1992]), 'Social kontrol' i Andersen, Heine (red.): *Sociologi – en grundbog til et fag*. Hans Reitzels Forlag, København.

Becker, Howard (1963), *Outsiders*. Free Press, New York.

Berntsen, Karen & Karl O. Christiansen (1965), 'A Resocialization Experience with Short-Term Offenders' i *Scandinavian Studies in Criminology, Vol.1*, pp. 35-54. Universitetsforlaget, Oslo.

Berntsen, Karen & Karl O. Christiansen (1955), *Mandlige arresthusfanger i Københavns fængsler*, Københavns Universitet. København.

Betænkning 1424/2002: *Straffelovrådets betænkning om straffastsættelse og strafferammer I*, Betænkning 1424. Schultz Distribution, København.

Christiansen, Stine; Henrik Kastoft, Helle Møller Christensen; Flemming Hansen (1999), *Fanget i øjeblikket*. Upubliceret manus, Danmarks Journalisthøjskole, Århus.

Cressey, Donald R. (1955), 'Changing criminals: the application of the theory of differential association' i *American Journal of Sociology, Vol. 61, No. 2*, pp. 116-120.

Danmarks Statistik (flere år), *Kriminalitet*. Danmarks Statistik, København.

Greve, Vagn (2002), *Straffene*. Jurist- og Økonomforbundets forlag, København.

Holstein, Bjørn; Niels Nielsen; Bodil Phillip (1977): *Skejby undersøgelsen*. Upubliceret manus.

Holten, Lise (red.) (2006), *Referater fra høring 'Løsladt – og hva' så?' på Københavns Universitet den 6. oktober 2006 om løsladtes forhold*. Eget tryk. Retspolitisk forening, København.

Knudsen, Pia (1984), *Ungdomspension Skejby – et eksperiment i integration*. Aalborg Universitetscenter. Aalborg.

Kreiner, Svend (1999), *Statistisk problemløsning*. Jurist- og Økonomforbundets forlag, København.

Kvale, Steinar (1998), *Inter-View – En introduktion til det kvalitative forskningsinterview*, Hans Reitzels forlag. København.

Kyvsgaard, Britta (1998), *Den kriminelle karriere*. Jurist og Økonomforbundets forlag, København.

Lemert, M. Edwin (1951), *Social Pathology*. McGraw-Hill, New York.

Merton, K. Robert (1967) [1957], *Social Theory and Social Structure*. The Free Press, New York.

Minke, Kjær Linda (2011), 'The Effects of Mixing Offenders with Non-offenders: Findings from a Danish Quasi-Experiment' i *Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention*, Vol. 12, No. 1. Routledge, UK.

Minke, Kjær Linda (2006a), *Skejby-modellen – et socialt eksperiment om udtynding af kriminelle*, Justitsministeriet, København.

Minke, Kjær Linda (2006b), 'Om at blande kriminelt belastede med ikke-kriminelt belastede' i Kyvsgaard, Britta (red), *Hvad virker – hvad virker ikke? Kundskabsbaseret kriminalpolitik og praksis*. Jurist- og Økonomforbundets forlag, København.

Nielsen, Tine & Svend Kreiner (2003), *SPSS – introduktion til databehandling & statistisk analyse*. Jurist- og Økonomforbundets forlag, København.

Pensionen i Skejby (u. å.), *Beskrivelse af Pensionen i Skejby, dens principper, mål, midler og opholdsbetingelser/husorden*. Eget tryk, Pension Skejby.

Pension Skejby (2007), *Pension Skejby*. Eget tryk, Pension Skejby.

Pension Skejby (2001), *Status – rapport om pensionen i Skejby lige nu*. Eget tryk, Pension Skejby.

Rieneck, Bent, Barbara Knox-Seith, Erik Kousgaard (1970), *Personprædiktion og person-miljø relationer: orientering om en undersøgelse*. Militærpsykologisk Tjeneste, København.

Spradley, James P. (1979), *The Ethnographic Interview*. Holt, Rinehart and Winston Inc., USA.

Spradley, James P. (1980), *Participant Observation*. Holt, Rinehart and Winston Inc., USA.

Sundin, Bertil (1970), *Individ, institution, ideologi*. Bokförlaget Aldus Bonniers, Stockholm.

Sutherland, Edwin H. & Donald Cressey (1966), *Principles of Criminology – seventh edition*. J.B. Lippincott Company, Philadelphia and New York.

Tranæs, Torben & Lars Pico Geerdsen (red.) (2008), *Forbryderen og samfundet*. Rockwoolfondens forskningsenhed. Gyldendal, København.

Vestergaard, Jørn (2006), *Straffeloven - & straffuldbyrdelsesloven m.v. 16 udgave*. Forlaget Thomson A/S, København.

Hjemmesider:

<http://www.dst.dk/varedeklaration/786>

<http://www.Kriminalforsorgen.dk>

<http://www.pensionskejby.dk>

<http://www.justitsministeriet.dk/489.html#c652> (link til rapport Minke 2006a.)

Tak til

Der skal herigennem rettes en stor tak til samtlige beboere på Pension Skejby, der velvilligt stillede sig til rådighed til interview og samtaler samt indvilligede i at lade mig følge hverdagslivet på Pension Skejby i undersøgelsesperioden. Der skal også rettes en stor tak til Pension Skejbys forstander Hans Jørgen Tholstrup, der velvilligt har besvaret mange spørgsmål om praksis på Pension Skejby og yderligere har stillet forskelligt dokumentationsmateriale til min rådighed. Også en stor tak til Pension Skejbys sekretær Birthe Nancke, der har hjulpet med at finde forskelligt dokumentationsmateriale frem til brug for denne undersøgelse. Øvrige medarbejdere på Pension Skejby skal ligeledes have en stor tak for altid at forholde sig positivt og interesseret til min tilstedeværelse på Pension Skejby.

En stor tak skal også gives til Direktoratet for Kriminalforsorgen, der tillader mig adgang til dens institutioner.

En stor tak til Peter, Christian og Tanja for sparring og konkret hjælp i forbindelse med programmeringen til de statistiske analyser. Også en stor tak til Annalise og Lea for korrekturlæsning og kommentarer.

Endelig skal Justitsministeriets forskningspulje have tak for finansieringen af denne undersøgelse. De vurderinger og synspunkter, der fremsættes i rapporten, er forfatterens egne og deles ikke nødvendigvis af Justitsministeriet.

Bilag

Bilag 1a. Interviewguide til minusbeboerne

Personlig præsentation

Alder, beskæftigelse, hvor du kommer fra geografisk

Hvor længe har du boet på Pension Skejby? Hvor længe regner du med at blive boende?

Motivation for at bo på Pension Skejby

Hvad er baggrunden for, at du bor på Pension Skejby og hvilke overvejelser/forventninger havde du, inden du flyttede ind?

Hvilken rolle spillede henholdsvis økonomien, de fysiske rammer og beboersammensætningen for din beslutning om at flytte ind?

Plus – minus princippet på Pension Skejby

Hvad mener du, er den ideelle fordeling mellem plus- og minusbeboere?

Udover dommen, er der da nogen forskelle mellem plus- og minusbeboere? Beskriv gerne situationer fra dagligdagen på Pension Skejby, der illustrerer eventuelle forskelle.

Roller og adfærd på Pension Skejby

Hvordan vil du definere din rolle på Pension Skejby?

Gør du noget aktivt for at ændre på plusbeboernes normer omkring kriminalitet eller anden negativ adfærd? Hvilket?

I hvilke situationer mener du, at din rolle som minusbeboer er mest tydelig (fx gruppemøder, madlavning, lektielæsning)

Den personlige vurdering af effekten af at bo på Pension Skejby

Har du lært noget på det menneskelige plan ved at bo på Pension Skejby? Hvilket

Har din opfattelse af kriminalitet ændret sig ved at bo på Pension Skejby? Hvordan

Har din opfattelse af kriminelle ændret sig ved at bo på Pension Skejby? Hvordan

Har din opfattelse af straf ændret sig ved at bo på Pension Skejby? Hvordan

Vurdering af den generelle effekt

Hvorfor tror du, at Pension Skejby har en positiv effekt på kriminelt belastede? Hvilken effekt har det på dig (tror du, at du er blevet mere kriminelt orienteret?)

Kunne Pension Skejby fungere uden medarbejdere/ledelse? Hvorfor/hvorfor ikke?

Anbefalinger

Er der nogen ulemper ved at lade kriminelle afsone blandt ikke-kriminelle?

Hvad kunne gøre Skejby til et bedre sted?

Ville du anbefale andre personer at bo på Pension Skejby såsom dine bedste venner eller dine børn?

Hvorfor (ikke)?

Når du flytter, vil du da bevare kontakten med ansatte eller beboere fra Pension Skejby?

Bilag 1b. Interviewguide til forstander og visitator

Udtyndingsprincippet

De generelle overvejelser

Hvad går det ud på?

Hvad er begrundelsen for at udtynde?

Visitationspraksis

Overordnet fordeling mellem plus- og minusbeboere

Beskrivelse af udtyndingsprincippet på 40:60 og betydning af denne fordeling?

Beboersammensætningens betydning for udtynding?

(køn, alder, kriminalitet mv.)

Er der nogen plusser der så at sige kræver flere minusser end andre?

Beboernes personlighed som succeskriterium

Typefordeling på pensionen

Hvad er det for typer (minus), der søger optagelse?

Hvilke menneskelige kvaliteter er vigtige for at konceptet fungerer?

Hvilke typer vil du gerne have her på pensionen?

Effekt

Erfaringer med forskellige forløb for både plus og minusbeboere

En beskrivelse af (et) forløb der har været mindre heldige og hvilke forklaringer, der kan findes på det?

Eksempler på minusbeboere der er blevet kriminelt belastede under opholdet?

Pension Skejby

Mere end blot udtynding

Personalets betydning?

Ledelsens betydning?

Organisationens betydning?

Bilag 2. Interviewpersoner i undersøgelsen.

M1: Kvinde, yngre end 25 år, arbejdsledig, boet på Pension Skejby kortere tid end seks måneder.

M2: Kvinde, yngre end 25 år, studerende, boet på Pension Skejby længere tid end seks måneder.

M3: Mand, ældre end 25 år, faglært, boet på Pension Skejby længere tid end seks måneder.

M4: Mand, yngre end 25 år, studerende, boet på Pension Skejby længere tid end seks måneder.

M5: Mand, yngre end 25 år, studerende, boet på Pension Skejby længere tid end seks måneder.

M6: Kvinde, yngre end 25, faglært, boet på Pension Skejby længere tid end seks måneder.

M7: Mand, yngre end 25 år, studerende, boet på Pension Skejby længere tid end seks måneder.

M8: Mand, yngre end 25 år, studerende, boet på Pension Skejby længere tid end seks måneder.

M9: Mand, yngre end 25 år, ufaglært, boet på Pension Skejby længere tid end seks måneder.

M10: Kvinde, yngre end 25 år, studerende, boet på Pension Skejby kortere tid end seks måneder.

M11: Mand, ældre end 25 år, studerende, boet på Pension Skejby længere tid end seks måneder.

M12: Kvinde, ældre end 25 år, studerende, boet på Pension Skejby kortere tid end seks måneder.

Forstanderen: Forstander på Pension Skejby anno 2010.

Medarbejder: Varetager visitation af nytilkomne beboere.

Bilag 3. Huslejekontrakt for Pension Skejby.

August 08

KONTRAKT

Undertegnede _____ cpr.nr. _____

er indflyttet på Pension Skejby den _____

Husleje og depositum

Alm. værelse	kr. 1.000,00
Stort værelse	kr. 1.350,00
Lejlighed	kr. 2.000,00

Depositum svarer til prisen for 1 måneds husleje.

Depositum og husleje skal betales ved indflytning eller ske hurtigst muligt. Huslejen er forudbetalt, og den betales herefter senest den 5. hverdag i måneden.

Jeg har fået udleveret 3 nøgler til mit værelse samt 1 nøgle til min postkasse. Ved bortkommen værelsesnøgle forpligter jeg mig til at betale kr. 500,00 og ved bortkommen postkassenøgle kr. 50,00. Beløbet dækker omlægning af lås. Nøgler skal afleveres ved fraflytning, ellers betragtes de som bortkomne.

Opsigelse

Opsigelse skal ske skriftligt og med 1 måneds varsel fra den 1. eller 15. i måneden.

Ved fraflytning, og efter at pensionens pedel har efterset og godkendt værelset/lejligheden, tilbagebetales depositum. Dette fratrækkes et mindstebeløb på henholdsvis kr. 400,00, kr. 500,00 og kr. 700,00 afhængig af, om der er tale om almindeligt værelse, stort værelse eller lejlighed.

Pension Skejby's husorden

I forbindelse med indflytningen er Pension Skejby's husorden modtaget og gennemgået. Jeg er indstillet på at overholde husordenen, og jeg er gjort bekendt med, at overtrædelse af denne kan medføre bortvisning.

Urinprøver og antabusdosering

- Jeg er gjort bekendt med, at jeg på forlangende af personalet på Pension Skejby har pligt til at aflægge urinprøve.
- Jeg forpligter mig til at aflægge urinprøven på den af personalet angivne dag senest kl. 23.00.
- Jeg er bekendt med, at ansvaret for aflæggelse af urinprøve inden for den ovennævnte tidsfrist er mit alene, såfremt jeg er anmodet herom den pågældende dag senest kl. 18.00.
- Jeg er bekendt med, at manglende aflæggelse af urinprøve inden for den angivne tidsfrist betragtes som en overtrædelse af Pension Skejby's husorden, og konsekvenserne heraf sidestilles med en positiv urinprøve.

Såfremt der under mit ophold er knyttet vilkår om antabusdosering, er det mit ansvar, at doseringen sker den pågældende dag inden kl. 23.00.

Handleplan

Som plusbeboer har jeg pligt til – i samarbejde med pensionens personale – at udarbejde en individuel handleplan senest 3 uger efter indflytning.

Særlige opholdsvilkår:

Skejby, den _____

Underskrift

Bilag 4. Visitation - Uddyndingsprincippet.

Visitation – Uddynding:

Beboer	Alder	Dom	Dommens længde	Beskæftigelse	Misbrug
	20 år	Våbenloven	1 år 6 mdr.	Udd.: VUC	Intet
	37 år	Narko/røveri		Udd.: Bygningskonstruktør	Div. stoffer
	18 år	Vold i øvrigt - forsættigt	Løsladt	Udd.: gymnasium	Intet
	26 år	Vold i øvrigt - forsættigt	6 mdr. (§78)	Husmand	Intet
	30 år	Narko/Manddrab		Bager	Div. stoffer
	38 år	Vold i øvrigt - forsættigt	Forvaring	Udd.:	Div. stoffer/alkohol
	29 år	Våben/vold	1 år 6 mdr	Afklaring	Hash/alkohol
	17 år	Røveri	1 år 6 mdr	Udd.: vognmaler	?
	33 år	Grov narkotikakriminalitet	2 år og 6 måneder	ISS	Div. stoffer
	50 år	Vold i øvrigt - forsættigt	Forvaring	Husmand	Alkohol
	33 år	Drab	12 år og 14 dage	lærling	Alkohol
	38 år	Grov narkotikakriminalitet	3 år	Husmand/	Div. stoffer
	18 år	Røveri	4 år og 6 måneder	Ud.: gymnasium (2.g)	Hash